Эхэ найхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-нээ гарана

Бүгээд арадай газетэ

1993 ИЮЛЬ 6
Зунай дунда (морин) нарын 18
ВТОРНИК
Гарагай 3
№ 124 (18738)
газетын сэн: нахилай — 50 мүн., Хялсээтэ сэн

БУРЯАД ОРОН МҮНХЭ ОРШОХОНЬ БОЛТОГОЙ!

Республикын байгуулагдаһаар 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан суглаан дээрэ Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ В. Б. САГАНОВАЙ хэлэһэн үгэ

Энэ богонихон үгээ таниулай үгэнүүдээр эхилхэ гэнэтайб. Арадуудай түүхэ, ёно заншалнуудые үнэлөө хүндэлдэг, үнэн зүрхөө тэрэгтээр һонирходог хүүд мүнөөдэр эндэ суглаа гэжэ этигэнэб. Манай республикада зуугаад шахуу, энэ яһатад эбтэй эетэй, үгээ гүйсэд ойлголсожалһуудаг гэжэ таанадта мэдээжэ. Бидэнэрэй дэглэжэ байһан һайндэр танаймнай һайндэр болоо. Орёо хүшэр сагай тохёолод байхада республикыш хүүдэй хоорондохи олон ын жэлэй эбдэршэгүй хани исаан хадаа эгээл шуха-манай газар дайда дээрэ алан тайбан, тогтууритай далай сахиндаха байһанай хэ нүхэсэл мүн болоно.

Зунай, тогтууритай дуан, наратай уларилай эхин ые бүгэдэ арадай һайндэ-өр — Сурхарбаанаар Буд ороной арад эртэ урдан хойно тэмдэглэдэг гээ. Энэмнай хадаа зохёохы далтануудай бүгэдэ ара-харалга, оюун ухаанай ураи һайханай шэнжэ ша-рай, бэлиг шадаба-ин харалга, залуу гэнэй сэдьхэл бодолой ба махабадай бэлэдхэлэй алгалта мүн болоно. Эдэ өрнүүдтэ гансашье барилшад, мэргэн һур харбаг-ад, үльгэршэд, дуушад, ха-ршад, хүгжэмшэд мүрысэ-г бэшэ, мүн элдэб үсын нүүдэй хоорондо арадай нгэрһэн, мүнөөнэй ба ерээ-й байдал тухай, юунэй хэг-рһэн тухай, үшөө юунэй хэг-хэ байһан тухай яаралгүй моотой сэсэн хөөрэлдөөн одог гээшэ. Бодожо үзэ-зүйлнүүд олон байха. Энэ ашье бидэ энэ арга бо-жо хэрэглэхэ бэлэбди.

Мүнөө жолэй һайндэр он-удха шанартай. 70 жэлэй ана—1923 оной май һа-да манай республика бай-улагдаһан байгаа. Элдэб үрэнүүдэй, тэрэ тоодо Чин-хаан түрүүтэй Монгол үрэнэй бүридэлдэ ородог ан буряад арад олон үн жэлэйнгээ түүхэдэ тү-үшыхнее өөрын бүрин хэтэ гүрэнтэй болоо һэн. рэ гэһэн сагаа хойшо Сэ-нгэ мүрэн буурал Байгал далдаа ехэхэн уһа нэмээ-ө. Тиин тэдэнэй эрье ша-р мүндэлһэн гүрэн социо-экономическа, эрдэмэй-ическэ, соёлой-нуралса-а ба оюун ухаанай хүг-лтые талаар хүшэр хүндэ-м гаталһан байна. Буряад республикын бусад ациинүүд болон арад үндэ-нтэдые мүнөөнэй хүгжэл-ын хэмжээндэ хүргэхын ту-да айхабтар ехэ удха ша-артай дэбжэлтэнүүд, ам-алтанууд энэ замдань ураһан байха. Урагшагүй-гэдэ нааданай дэ-23.10—Репорте-отико. 01.00—М-

(аймаг) республикаһаа таһалагдаа һэн. Тиигэжэ республикын экономическа хүсэ шадал һуларһан, заншалта национальна экономикын бүрин байлгань һандаргадаһан юм. Буряад соёл болбосорол бүридхэхэ, буряадуудай нэгэдэхэ ябадал һаатуулагдаа һэн. Хардалга гүрдэлгын жэлнүүдэй үедэ Буряад орондо ажаһуудаг бүхы үндэһэ яһатанай хэдэн мянган хүнүүд хашалта хабшалтада орохон, хосорһон байха юм. Энэ гашуудалта үйлэ хэрэгэй хойшолонгуудые дайнай гэзэлтэнүүдтэйл сасуулжа болохоор. Хардалга гүрдэлгэһөө хохидоһон хүнүүдые сагааруулха ябадал үшөө үргэлжэлөөр гэжэ таанадта һайн мэдээжэ.

Дэлхэйн хоёрдохи дайнай байлдаанда Буряадай арад зон эрэлхэг зориг, баатаршалга гаргаһан габьяатай. Фашизмые илажа гараһан ССР Союзай бусад арадуудтал адли, дүтынь хүнүүдэй алуулаагүй, үгышье һаа, хохидоогүй гэр бүлэ республикада үгы байха.

Фашизмые бута сохижо түйлагдаһан илалта, эрхэ сүлөөтэйгөөр ажаһууха арга боломжо нимэ аймшагтай сэнгээр түйлагдаа бшуу даа.

Үнгэрһэн жэлкүүдые үнэн сэхээр, байһан соонь хаймадан хараха, ороной урданай партийно-гүрэнэй хүтэлбэрилэгшэдэй политическэ бардам ехэ һанаан таарамжагүй үүргэ дүүргээ гэжэ хэлэнгүй байхын аргагүй. Нинтэ хүн түрэлтэнэй туйлалтануудһаа нэн түрүүн экономическа ба политическэ талаар амяарлахые, бүхы ороноо ядерна ехэ хүсэтэй гүрэн болгохые ороддодог байһан байгаа. Урданай политикын үзэгдэлнүүд, хубилган шэнэдхэлгын, сэрэгэй үйлэдбэрние ондоо шэглэлтэй болголгын бэрхэшээлнүүд, хүн зоной зарим хубиин хуушанайхяараад бодомжолдог байһанинь ба үнгэрһэн сагай бусадшье «үзэгдэлнүүд» экономикые дэлгүүртэ шэлжэн оруулха, бүхы общество дотор демократическа хуули ёото гүрэн байгуулха ябадалда һаад тодхор хэнэн заидаа.

Энэ талаар түрүүшын алхамууд хэгдээд байна. Манай республикын Верховно Совет олон үндэһэ яһатанай аша туһые, бодол эрмэлзэлые харааداа абажа, турбан жэлэй саада тээ гүрэнэй бүрин эрхэтэ байлга тухай Декларации баталан абаа бэлэй. Тиигэжэ, шэнэ гүрэн түрын политическэ, национальна бүрин эрхэтэ байлгые демократис ёно гуримууд дээрэ соносхоһоной ашаар үнгэрэгшэ жэлэй апрель һарада Федеративна хэлсээ баталха арга олдожо, Россин Федерациин гүрэнэй байгууламжада горитой хубилалта оруулагдаһан байна. Россин Федерациин шэнэ Конституциин проект Федерациин субъектнүүдэй ниитэ нэгэн, бултадаа адли тэгшэ эрхэтэй байха хэрэгые, мүн бүхы арадуудай өөһэдыгөө тодорхойлхо хэрэгые хангаһан байна бшуу.

Һаяхан манай республикын Верховно Совет «Буряад ороной арадуудые сагааруулха тухай» тогтоол баталан абаа һэн. Республикые хубаарилха тухай СССР-эй хүтэлбэрилгын 1937 ондо абаһан шидхэбэри хуулита бэшэ гэжэ мэдэрэгдэбэ. Гэхэтэй хамта автономито бу-ряад округуудай статусые манай республика гүйсэдөөр мэдэржэ, Федерациин адли тэгшэ эрхэтэй субъект болоһые һайшаана.

Хүнэй хаана ажаһууха ба ажаллахань хамаагүй бэшэ гээд мэдэнэбди. Гэбэшье тэрэ хүнэй округ, область, хизаар гү, али республикада ажаһуухадань гүрэн тэрэнэй эрхые, эрхэ сүлөөе хангаха уялгатай. Экономикын асуудалнууд эндэ түрүүшээр гаража ерэнэ. Манайда энэ талаар шиндхэхэ юумэ олон ааб даа. Байгад нуурай оршон тойронхи байгаалиие хамгаалха, газарай хүдэлхэ ябадалда урид зорюулагдаһан хэмжээнүүд гэхэ мэтэ хэрэгтэ ехэ мүнгэн зөөри хэрэгтэй. Манай экономико тогтууритай һайнаар хүгжэхэ аргагүй байна. БАМ-ай барилга дүүргэгдээгүй, олон предприятинуудай технико-экономическа хэмжээн бирагүй, экономикые хүгжөөлгэдэ урдань абтаһан буруу шэглэл һаад ушаруулна. Хуряангыгаар хэлэбэл, экономическа реформо бэлүүлгэдэ зохистой эрхэ байдал байгаагүй. Дэлгүүрэй экономикодо оролгын шата хүшэр хүндөөр үнгэржэ байна. Тухайхада, экономико һайжаруулха үе саг һаяар дүтэлхэгүй хэбэртэй. Энээн тухай сэхэ хэлэһэмнай дээрэ. Гэбэшье юундэ найдаха байна гээшэбибди? Далан жэлэй турша соо манай республика түрүүшынхиее зөөритэй боложо байнхай. Энэнь экономико хүгжөөхэ хэрэгтэ онсо удха шанартай. Дэлгүүрэй экономикодо оролго унжагайржа байһаар. Үмсэлэлгэ үргэлжэлүүлэгдэнээр. Мүнөө акционернэ бүлгэмүүд болон хубиин секторнүүдтэ бүхы ажаллагшадай гурбанай нэгэ хубинь тоологдоно.

Үшөө нэгэ жэшээ дурдая. Газарай реформын бэлүүлэгдэжэ эхилһээр, буусанууд шадархи участогуудай хэмжээн хоёр дахин ехэ болоо. 2,5 мянган таряашадай (фермёрнүүдэй) ажахынууд бин болгогдоо. Үнгэрэгшэ жэлһээ эхилжэ, хамһабарин ажахынуудай, дачануудай, хубиин гэрнүүдэй, элэлдэг газарай участогууд хубиин зөөри болгогдобо. Бүхы зүйлэй зөөринүүдые адли тэгшээр хангаха, олзын хэрэг эрхилэлгые дэмжэхэ зорилго мүнөө табигдаад байна.

Манайда ерэһэн 200 шахуу айлшад республикын предприятинуудта ошожо, тэдэнэй үйлэдбэрилдэг продукцитай танилсаха, хүн зонтой, эрдэмтэд, хүдэлмэришэд, алба хаагшад, болон таряашадтай уулзажа, юумэ хэлдэлдэн абаха тухай хэлсээнүүдые баталха бэшэ гэжэ найданабди. Иимэрхүү уулзалгануудна олон боложо байнхай, тэрээндэнь бидэ баяртайбди. Нютаг нютагуудай хоорондо, хариин оронуудтай холбоон бэхижэнэ, тиимэһээ мүнөө һайндэртэмнай ерэһэн айлшадые халуунаар амаршалнабди. Һайндэртэ ерэһэн хүнүүдтээ элүүр энхэ, урма зоригтой, амжалтатай ябахыень хүсэнэбди.

Хүнэй далан наһатай болохоодо, сэсэн мэргэн ухаатай болохо наһандаа хүрэбэ гэжэ хэлсэдэг гээшэбди. Харин республикын 70 жэл гүйсэхэдэнь һайн һайхан заншалай ёноор, дэлгэр үргэн замые хүсэдэг. Манай арадай сэсэн мэргэн ухаан бодол манай Буряад ороной дабшалтатай нэгэдэг лэ! Бүхы арад зондоо элүүр энхэ, зол жаргалтай ябахыень, амжалта туйлахыень хүсэе.

ҮНДЭР ДЭБЖЭЛТЫН ОРШОН БАЙДАЛДА

Буряад Республикын 70 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баярай суглаан Буряадай Ленинэй орденто оперо баледэй театр соо июлийн 3-да болобо.

Тайзанай хойморто — Буряад Республикын, Россин Федерациин тугууд. Хүринулаан үнгэтэй, алда үргэн хоёр хилэн бүд дээрэһээ доошоо татаатай. Зүүн гарһаа — «70», баруун гарһаа — Ленинэй, Октябриин Революциин, Арадуудай Хани барисаанай орденууд табсантуулан зурагданхай. Арадань — үргэлжэдөө хүхэ номин тэнгэриин үнгэтэй торголиг һэмжэн хибэс.

18 сагта Россин Федерациин Гимн зэдэлжэ, Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ **В. Б. Саганов** оролто үгэ хэлэжэ, баярай суглаае нээбэ. Һүүлээрнь ойн баярта ерэһэн делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэдые тэрэ нэрлэжэ соносхобо

Буряад Республикын 70 жэлэй ой тухай элидхэл Буряад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ **Л. В. Потапов** хээ. Элидхэл июлийн 3-най номерто толилогдоо һэн.

Айлшадай амаршалганууд эхилжэ, тон түрүүн Россин Федерациин Верховно Советэй Президиумэй секретарь **В. Г. Сыроватко** гэгшэлэ үгэ үгтэбэ. Тэрэ Россин Федерациин Верховно Советэй амаршалга уншаад, Россин парламентын хүдэлмэрээ ябуулдаг Сагаан байшанай зураг бэлэг болгон баряад, «демократиин саашанхи хуби заяан энэ байшанһаа дулдыдаха» гэжэ тэмдэглээ.

Россин Конституционно сүудэй амаршалгые тэрэнэй түрүүлэгшэ В. В. Зорькиной даабаряар тус сүудэй советник **С. С. Босхолов** уншаба.

Монгол Улсын Ардын Их хурлын түрүүлэгшэ **Багабанди** Буряад Республикын арадые ехэ ойгоорнь амаршалаад, мүн Монгол Улсын Юрэнхылэгшэ (Президент) Пунсалмаагийн Очирбатын амаршалга дамжуулаа.

Тээсгэн Украинада болоһон Буряад Республикын соёлой үдэриүүдэй үедэ таная уран бэлигтэн гайхамшагта абьяас шадабаряараа онсо һонирхол үүсхээ, гайхуулаа гэжэ Украинын Киевэй областийн захиргаанай гулваа **И. М. Капштык** тэмдэглэбэ. Гайхалнай туйлай ехэ байжа, манай областийн танай республикатай харилсаанууд хүгжөхэ тухай хэлсээ тэрэ удаа баталжархёо бэлэйбди. Чернобылийн 25 хүүгэдые түлөөһэгүйгөөр эндээ асараад. Зүүн зүгэй аргаар амжалтатайгаар эмшэлжэ байһантнай юуһэшье үнэтэй. Дэдэ-Онгостойдо тэдэнэй арилуулжа байһан газарта ошожо хараад, үнэн зүрхэнһөө баясаабди.

Хальмаг Тангчийн Президент **Кирсан Илюмжиновые** сугларагшад удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар уг-таа.

— Урда тээнь хүршэ областьнуудта би ерэһэнби, — гэжэ Президент хэлэбэ. — Харин Буряадта ерэжэ үзөөгүй байгааб. Президент боложо түрүүшынхеэ ерэһэндээ баяртайб. Манай арадууд нэгэ түүхэ, үндэһэтэй, нэгэ шажан мүргэлтэй, Агуу-ехэ Далай-лама бидэнние нэгэдүүлнэ. Танай арадай түүхэ орёо хүндэ байһан байна. Бидэшье хэмжээлэшэгүй бэрхэшээлтэй ушараабди. Мүнөө бидэ үндэһэн шухала хубилалтын зам шэлэнхэйбди. Политическэ хубилалтагүйгөөр байдалаа зоһахагүйбди. Республикынгаа бүрин эрхэтэ байдалһаа арсажа байнхайбди. Россин ниитэ нэгэн, хубааригүй байха ёнотой. Россин һэргэлтэһээ манайшье һэргэлтэ сэхэ дулдыдаха. Манай арадуудай эртэ урдын агуу-ехэ элинсэг эсэгэ — Чингис хаанай дүрэ зураг бэлэглэнэб. Тэрэнэй үүсхэһэн ажал хэрэг үргэлжэлһөөр. Тэрэнэй захиһанай ёноор, ерээдүйдэ бидэнэр нэгэдэхэ байхабди.

Саха (Яхад) Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ **К. Е. Иванов** ойн баярай һайн һайхан юрөөлнүүдые Буряад ороной хүн зондо үргөөд, үзэсхэлэн гоё зураг, 19-дэхи зуун жэлдэ хэблэгдэһэн «Яхадууд» гэһэн ном, эрдэни шулуугаар бүтээгдэһэн республикынгаа карта бэлэглэбэ.

Республиканууд соohоо Буряад орондо эгээл дүгэ оршодог Тувын Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэн нэгэдэхи орлогшо **В. С. Кажин-Оол** манай хоёр республикын үргэн ехэ харилсаанууд тухай хөөрэбэ. Манай арадууд аха дүүгэй холбоотой, нэгэн шажантай болоно. Һүүлэн хоёр жэл соо Тувын 116 хүбүүд басагад танай республикын институт, техникумүүдтэ һуража гараа. Хэдэн зуугаад буряадууд, танай эндэһээ гараһан ородууд Тувада ажаллана. Хоёр республикын хоорондохи хилэ шадар, Буряадай газар дээрэхи аршаануудые суггаа ашагладаг болоё.

Космическа сэрэгүүдэй командалагшын орлогшо **К. П. Петров** үгэ хэлэхэдээ, Улаан-Удэ шадар ороной космическа сэрэгэй эгээл томо соединени байрладаг гэжэ тэмдэглэбэ. Тэрэ замбуулинай онгосонуудай нинДэлгые хангаха, залан хүтэлбэрилхэ зорилготой юм. «Союз» түхэлэн замбуулинай онгосын модель бэлэг болгон дамжуулаад, республикын 75 жэлэй ойдо буряад космонавтын дуун замбуулинһаа соностог гэжэ юрообэ.

Тон лэ эдэ үдэрнүүдтэ Новосибирск хотын 100 жэлэй ой тэмдэглэгдэжэ байгаа юм байна. Тус областийн гулваагай 1-дэхи орлогшо **В. Н. Киселев** амаршалаад, нютагай байгаали харуулһан зураг болон һайхан амталуур шэхэрнээ эхилээд, шампанска хүрэтэр хомор эдээ хоол дүүрэсэ хэһэн гүрэмэл амһарта бэлэглэбэ. Түрүүлэгшээр һуунан В Б. Саганов шоглон һагад, «энэрхы сэдьхэлэй туһаламжа» үзүүлһэнэйнь түлөө айлшандаа баяр хүргэбэ.

Энэ үдэшэ гоё һайхан бэлэгүүд олоор барюулагдаа. Олонхинь зурагууд ааб даа. Гэбэшье зарим бэлэгүүдынь онсо байгаа. Жэшээнь, Усть-Ордын окружной Советэй түрүүлэгшэ **Л. А. Хутанов** Новосибирскын университедэй Буряадай филиалда 1 миллион түхэригэй чек дамжуулаа. Агын округой захиргаанай гулваа **Г. Д. Цэдашневай** амаршалгаяа хэлэһэнэй һүүлээр Агын элитэ поэт **Арсалан Жамбалон** «Буряад ороной магтаал» уншаба.

Зүүн Сибириин түмэр замай начальник **Г. П. Комаров** 15 купейнэ вагон республикада дамжуулха тухай захиралта-бэшэг барибa.

«Росуголь» гэһэн акционернэ бүлгэмэй юрэнхы захирагша **Ю. Н. Малышев** орон соомнай ямагтал Буряадай нүүрһэшэд түлишэ олзоборилгын хэмжээе дээшэлүүлжэ шадаа гэжэ тусгаар тэмдэглээд, 50 мянган доллар бэлэглэһэн тухай соносхобо.

Монголой Сэлэнгэ аймагай захиргаанай дарга **Нямбуу** Чингис хаанай үсын Монголой нинслэл Хара-Хорин хотын зурагтай үзэсхэлэн хибэс бэлэглэбэ. Дархан хотын дарга **Амарсанаа** мүн лэ хибэс баряа.

Хакасай Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ **В. Н. Штыгашев** Буряад ороной түйлалтануудые тэмдэглээд, һүзэг бэшэрэлэй, сэдьхэд һаналай талаар ниитэ изагууртай байһан байхабди гээд, онгоо оруулжа байһан бөөе харуулһан зураг бэлэглэбэ.

Тэрэшэлэн Забайкалийн сэрэгэй округой командалагша **В. С. Третьяков**, Краснодарска хизаарай захиргаанай гулваагай орлогшо **Ф. В. Гладской**, Хабаровска хизаарай Советэй түрүүлэгшын орлогшо **В. А. Бодров**, Эрхүүгэй областной Советэй түрүүлэгшэ **В. В. Игнатенко**, Шэтын областной Советэй түрүүлэгшэ **А. Ф. Эпов** гэгшэд амаршалжа, бэлэгүүдые мүн лэ дамжуулаа.

Түгэсхэлдэнь һайндэрэй ехэ концерт боложо, Г. Шойдагбаева, Г. Дашиев, К. Базарсадаев, О. Аюрова, В. Цыдыпова, С. Раднаев, В. Буруев, В. Бальжинимаев, Б. Будаев, Б. Бороев, С. Данцыренова, М. Раднаев, Л. Протасова, В. Васильев, Е. Самбуева, Ю. Муруев, Т. Дудеева, М. Сат, Е. Шараева, Д. Линховоин, В. Галсанов, В. Раевский, М. Балдаев, Б. Ким, А. Данзанов, «Байгал» ансамблийн ятаг дээрэ наададаг эхэнэрнүүд, хатаршад, «Забава» ансамбль, Буряадай оперно театрай болон Монгол Улсын симфоническа оркестрнүүд, оперно театрай болон хүүгэдэй хоорнууд хабаадаа. Майдари Жапхандаев Зоя Иванова хоёр концертые хүтэлоо.

Н. БАДМАРИНЧИНОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: баярай суглаанай президиум; Саха-Яхад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ К. Е. Иванов амаршална.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ТОО, БАРИМТАНУУД

* Алдар суута Байгал далаймнай утань 636 километр, үргэнинь 25-һаа 79 километр хүрэнэ. Эгээл гүнзэгы газарынь 1637 метр, харин дунда зэргээр 730 метр болодог.

* Байгал шадарай газар дээрэ Баргажанай болон Байкальскын заповедниг-үүд, мүн нютагай удха шанартай хэдэн заказник бии.

Ивалгымнай дасанда 36 лама тоологдоно. Табхар гэжэ газарта Буддын шажанай һургуули нээгдэнхэй.

* Республикын промышленностиин хүгжэлтые харабал, 1940 ондо 89 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэһэн байбал, харин 1992 ондо 1.286 миллиондо хүргэгдэбэ. 1991 оной туршада 4666 мянган тонно шулуун нүүрһэн малтагдажа абтаа, 985 мянган дүрбэлжэн метр барилгын материал бэлэдхэгдээ, 634 мянган тонно цемент, 274 миллион условно плитэ шифер, 6 миллион дүрбэлжэн метр сенхын шэл, 3 мянган угаабарин машина, 3 миллион дүрбэлжэн метр хилгааһан бүд үйлэдбэрилэгдэн гаргагдаа.

* Республикын бүхы арадай ажахыһаа 1965 ондо бүхыдөө 62,5 миллион түхэригэй олзо оршын абтаһан һаань, 1992 оной туршада дүн хамта 13.538,9 миллион түхэригэй олзо оруулагдаба. Тэрэ тоодо промышленностиин һалбариһаа нёдондо жэлдэ 7.925,1 миллион түхэригэй олзо абтаһан байна.

* Буряад Республикын аграрна сектортэ үнгэрһэн 70 жэлэй хугасаа соо эрид хубилалта болоо. Хүдөө ажахын һалбаринуудай дундаһаа гол һалбаринь мал ажал юм.

* Хүдөө ажахын хүгжэлтые шэнжэлэн үзэбэл, 1990 ондо бүхыдөө 1,6 миллион түхэригэй хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилэгдэбэл, 1992 ондо 4,3 миллиондо хүргэгдэһэн байна. Тэрэ тоодо таряан ажалһаа 3,9 миллион, мал ажалһаа 4,4 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэн абтаа.

* Эдеэ хсолой зүйлнүүдые хүн зон хэр хэрэглэдэг бэ гэбэл, 1913 ондо нэгэ хүндэ 29 килограмм мяхан, хүртэдэг һаань, 1991 ондо 73 килограммда хүрөө. Һүү 154 килограммай орондо 293 килограмм, үндэгэ 18 килограммай орондо 226, загаһа 7 килограмм байһан һаань, 13 килограмм, саахар аяар 25 килограммаар дээшээ, огородой эдеэ 40-нэй орондо 67 килограмм хэрэглэдэг болоо. Хартаабха 5 килограммаар, хилээмэ 67 килограммаар ехээр хэрэглэнэ.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Дэлгүүрэй харилсаан: бодото байдал, хараа шэглэлнүүд. В. Потапов: «Сасуулаад үзэхэдэ...». Манай хөөрэлдөөн. «Дэлгүүрэй оршон ба страховани» — В. Токтохоевагай Х. Б. Цыреноватай үнгэргэһэн интервью. Буряад Республикын 70 жэлэй ойдо. Ц. Шагдарон: «Габьяата замынь арсашагүй». К. Будаев. «Хүн ороной ба гүрэн түрын аша туһада». СНГ: тобшо һонинууд.

3-дахи нюурта. Замай тэмдэглэл. Б. Дамбаринчинов: «Гэсэрэй туг Агада намилзана». С. Чагдуров: «Алтан хэблигээр тодоруулая». ИТАР—ТАСС: түби дэлхэй мүнөөдэр.

4-дэхи нюурта. Хүн ба байгаали. М. Гылыков: «Дали» дороо далдалаа». Спорт. Дэлхэйн һонинной дэжэнэ.

Дэлгүүрэй харилсаан: мүнөөнэй байдал, хараа шэглэлнүүд

САСУУЛААД ҮЗЭХЭДЭ...

Хүдөө ажахын реформонууд гансашье Буряадта, Россидa бэшэ, харин социалис гэжэ анхандаа нэршэһэн бусадшье оронуудта үнгэргэгдөө, үнгэргэгдэнэшье.

Манай республикада, Захааминай аймагта хүдөө ажахыда болоожо байһан хубилалтануудые адаглан харахадаа, хари гүрэнүүдтэ нимэ реформонууд ямараар үнгэргэгдэнэ хаб гэжэ эзэлүүдгүй һонирхомоор юм.

Хитад ороноор албанай хэрэгээр ябахадаа, ямар ушарһаа, хайшан гэжэ богони болзорой туршада аргагүй ехэ хүндэлтэ туйлагдаа гэшэб гэжэ анхараа һэм.

Онсолбол, аграрна реформонуудые бэелүүлхэ гол зорилго КПК-гэй ЦК-гай III Пленум дээрэ хараалагдан абтаһан юм. Энээнэй урда эдеэ хоолой, промышленна эд барааньда 40 гаран түхэлэй талон-карточкануудаар эндэхи өрхэтэд ажамидардаг бэлэй.

Айл бүлын подрядһаа коммунануудые үгы хэлгэһээ, хүдөө ажахын продукци түбэй ёһоор худалдан абалгаһаа, худалдалгаһаа реформонууд эхилэгдээ һэн. Хүдөөгэй коммунануудай газар хүнэй тоогоор, мүн ажаллаха зоиие хараада абан, адлихан хэмжээгээр хубаарилагдаһан байна. Ингэжэ адлирхуу хэмжээтэй газартай 180 миллион шахуу таряашанай ажахынууд бии болгогдоо һэн.

Газар арендэдэ 50 жэлээр үгтэхэ гэжэ болзорлогдоһон байна. 1984 онһоо гүрэнэй худалдан абалга болюулагдажа, юрэл худалдан абадаг эмхинүүдтэй харилсаануудта орогдоо һэн.

Таряашанай ажахынууд гол түлэб хубиин подрядай, олонхинь айл бүлын подрядай гуримаар эмхидхэгдэһэн юм. Ямар коллективһээ айл бүлынхид газар арендэдэ абанаб, тэрээнтээ хэлсээ баталдаг жэшээтэй. Коллектив гээшэмнай юун бэ гэбэл, олонхидоо хүдөө һуурин гү, али хүдөөгэй коммуна мүн болоно.

Хэлсээнэй үндэһөөр айл бүлэ гүрэндэ түсэбөөр хараалагдаһан продукцияа тушааха уялгатай. Энэ бүгдэ худалдагдаха бүхы продукциин 6—7 процентһээ үлүү гарадагтүй. Харюудань коммуна таряашаниие дундуур зэргын сэнгүүдтэй химическэ үтэгжүүлгээр түлишөөр, бусадшье хоморой шухаг зүйлнүүдээр хангаха уялгатай юм.

Бусад үлөөшэ продукцияа таряашанай ажахынууд өөһэдынгөө хараагаар магазинуудаар, худалдан абалгын эмхинүүдээр дамжуулан наймаанда оруулна. Жэшээлбэл, мүнөө үедэ городой зон ногоон дэлгүүр дээрэ ехэнхи эдеэ хоолоо — фрукт, овощ, үхэрэй, хониной мяха, шубуу, үндэгэ худалдажа абана.

Хитадта хүдөө ажахын реформо эхилхэдээ, ороной хүтэлбэрилэгшэд партийна, захиргаанай түлөөлэгшэдэй дунда ойлгуулламжын ехэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Энэ идхамжа 3—4 жэл соо үргэлжэлөө. Илангаяа коммунануудай хүтэлбэрилэгшэдэй һанаа бодолые үндэһөөрнь хубилгаха хэрэгтэй байгаа бшуу.

1984 онһоо реформо арадай ажахын бусад һалбаринуудые дайраа. Үнэ сэнгүүд сүлөөдэ табигдажа эхилээ. Нэгэ байдалһаа нүгөө байдалда шэлжэн оролгын хаһын хэды орёогоор үнгэрбэшье, хүдөө ажахыда ажалай бүтээсэ 2 дахин, ургасын хэмжээн 30 процентээр дээшэлээ. 1979 онһоо 1986 он болотор хүдөө ажахын продукциие үйлэдбэрилгэ 6 дахин ургаа.

Хитадай арадай ажахын һалбаралгые хаража үзөөд байхадаа, бусад зарим орнуудтахи байдал дурдаха дуран хүрэнэ. «Гүрэнэй гү, али юридическэ, физическэ бусад нюуриуудта мэдэлтэй зарим объектнүүдые дамжуулга тухай» Хуули 1990 оной декабриин 1-һээ хүсэндөө ороһон юм. Энэ Хуули соо газарые бага хэмжээгээр эзэмдэлгэ (6—8 гектар) хараалагдаа һэн.

Румынида Чаушескугай зонхилолгын үедэ үмсын эд зөөри өөдэлүүлхэ арга үгтэдэгүй байгаа. Харин 1991 оной февраль һарада Газарай жаса тухай Хуули баталагдан абтаа һэн. Энэ Хуулиин ёһоор, хахалагдадаг газарай 60—70 процентнь үмсын мэдэлдэ үгтэхэ ёһотой болоо. Мүнөө үедэ орон дотор хүдөө ажахын кооперативуудые үгы хэхэ хүдэлмэри өдэбхитэйгээр ябуулагдана.

Польшодо 3,5 миллион гектар газар эзэлдэг байһан госхозуудые үгы хэхэ гэһэн шиндхэбэри 1991 ондо абтаа һэн. Онсолбол, госхозуудай жасануудые аукционой үндэһөөр арендэдэ үгэхэ гү, али худалдаха хэрэгтэй гэжэ тобшологдоһон байгаа.

Зүүн Европын ороноуудай аграрна сектортэ боложо байһан үндэһэн хубилалтанууд тухай нимэ тобшолол хэе: һаяын сагта, 1994 он болотор хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн доошолхо. Гэбэшье саашадаа 1995 онһоо 2005 он болоторхи хугасаада эдэ ороноуд гансашье оёртөө бэшэ, харин хаанашье холуур худалдамаар продукци гаргадаг болохо. Баруун Европо руушье, хүгжэжэ байһан гүрэнүүдтэшье ороо-ho, мяха, овощ, фрукт эльгээдэг болохо.

Манай орон дотор «Газарай реформо тухай», «Таряашанай (фермерэй) ажахын тухай» Хуулинуудай абтаһанһаа хойшо фермерэй ажахынууд байгуулагдажа эхилээ һэн. «Колхоз, совхозуудай байгууламжые хубилган шэнэдхэхэ гурим тухай» Россин Федерацийн правительствын 1991 ондо абаһан тогтоол, «РСФСР-тэ газарай реформо бэелүүлхэ талаар хойшолуулагдашагүй хэмжээнүүд тухай» Россин Федерацийн Президентын 1991 оной декабриин һүүл багаар гаргагдаһан Зарлиг ажахы шэнээр эрхилэлгэдэ илангаяа шанга түлхисэ үгэһэн байна.

Мүнөө үедэ Росси дотор 200 гаран мянган таряашанай (фермерэй) ажахынууд тоологдоно. Тэрэ тоодо Буряад Республикада —2 мянган шахуу нимэ ажахы эмхидхэгдэнхэй юм. Байгша оной мартын 1-нэй байдалаар нимэ ажахынуудай тоо Бэшүүрэй аймагта —310, Ивалгын аймагта —288, Загарайн Хэжэнгын, Захааминай аймагуудта тус тустаа 300, 250, 230-да хүрэнэ.

Эдэ тоо, баримтануудһаа уламжалан тобшолол хэхэдэ, манай Захааминай аймагта, бүхыдөө республикада Росси дотор хүдөө ажахыда байгууламжын хубилалтанууд түргэнөөр, залан шуудаар бэелүүлэгдэнэ гэхын аргагүй.

Эгээл түрүүн эдэ хубилалтануудые хэн дэмжээб гэбэл, засаг захиргаанай түлөөлэгшэд бэшэ, харин таряашанай (фермерэй) ажахынуудта бэеэ даангяар хүдэлжэ эхилэгшэд гээд тодорхойлмоор байна.

Хитадта болоһон аграрна реформо тухай дэлгэрэнгыгээр бэшэхэдээ, мүн Зүүн Европын ороноуудтахи нимэ хубилалтанууд тухай тобшохоноор дурдахадаа, нэгэ байдалһаа нүгөө байдалда шэлжэн оролгын хаһые хаанашье алад гарахын аргагүй гэжэ баталмаар байна. Захиран зонхилолгын аргаар арадай ажахые хүтэлбэрилдэг хаһаһаа дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн ороо байһан хугасаа бэрхэшээлгүйгөөр яашье дабагдадагүй юм.

Түгэсхэлдэнь тусгаар тэмдэглэхэ юумэн гэхэдэ, манай орон дотор реформо үнгэргэхэ онсо шэнжые хараада, абаад үзэе. Миниг һанамжаар, манай эндэхи экономическа залан шууд хубилалтанууд Хитадай бэшэ, харин Зүүн Европын реформонуудта дүтэрхы гэхэ байнаб. Эрдэмтэд-экономистнуудай һанамжаар, Хитадай аграрна реформо манай орон дотор хорёод онуудта болоһон экономическа шэнэ политикые (НЭП) гүйсэд дууряан дабтаһан үзэгдэл ха.

Россин Федерацийн мүнөө үеын хүдөө ажахы НЭП-эй үеынхитэй сасуулшагүй оньһон техникээр хангагданхай гээшэ ааб даа. Ушар нимэһээ хитад гуримаар оролдохо, уридшалха ябадалнай арайл таарамжагүй гэхэ байнаб.

1995 он болотор Росси доторой аграрна реформын проект зохёон табигдахадаа, энэ баримта хараада гүйсэд абтанхай.

В. ПОТАЕВ,
таряашанай ажахынуудай «Захаамин» эблэлэй гүйсэдхэхы директор.

Манай хөөрэлдөөн

ДЭЛГҮҮРЭЙ ОРШОН БА СТРАХОВАНИ

— Гүрэнэй страховани гэжэ үгы болоо гээшэ гү даа? Хүдөөгөөр элдэб хүнүүд ябажа, страховани хүүлэгты гэжэ бааланa,—гээд албан хэрэгээрээ хүдөөдэ ябахадамнай, асууха хүнүүд олон байна.

Тиимэһээ эмэл асуудалтайгаар гүрэнэй акционернэ «Бурятия» гэжэ страховой фирмын генеральна директорэй орлогшо Ханда Вадмажаповна ЦЫРЕНОВАДА хандабабди.

— Зон үндэһэтэй асуудал табина. Ингэжэ хоноходохошье ушарнууд болоно. Урдань орон соомнай Госстрах гэһэн гансахан лэ эмхи байгаа ха юм. Хүнүүд тэрээндэ дадашаһан һааб даа. Харин мүнөө сагнай хубилжа, страховой бизнес гээшэ аргагүйгөөр хүгжэжэ байна.

Страховой элдэб хангалга дурадхаһан, хоорондоо мүрысэһэн, бэе бэеэ түрихые оролдоһон компанинууд, фирмэнүүд ба бүлгэмүүд бии болоно. Манайшье республика соо 12 бүлэг бүридхэлдэ абтанхай. Дурдабал, «Гарантия», «Аскополис», Бүриоопсоюзай страховой коммерческэ «Кооп-полис» компанинууд, «Полис-абиа» гэжэ бүлгэм гэхэ мэтэшэлэн, дурдааша тоодомни хүрэхэ даа.

— Зүб лэ даа. Тиихэдээ эдэл бүлгэм, компанинуудай хүдэлмэрилэгшэд республикымнай нютагуудаар ябахадаа, өөһэдынгөө тала хаража, урданай Гүрэнэй страхованиин үгы болгогдоһон тухай үгэ хүүр тараадаг юм хаям даа.

— Тиигэнэл гээшэ ааб даа. Тэдэнэйтнай реклама, соносхолынь һайн байна. Тиигэбэшье республика соогоо мүнөө үедэ эгээл томо страховой акционернэ фирмэ байхадамнай бидэнэр тухай нимэ үгэ тараахань муул даа.

— Тиигэбэл Танай фирмэ бусадта орходоо юугээрээ үлүү болоноб? Мүрысөөндэ түригдэхэгүйбди гэжэ найдана гүт?

— Найдана. Юундэб гэхэдэ, бидэ бэеэ страховалһан зондоо түлэхэ мүнгэтэй хододоо байдагбди. Тэдэнтэймнай гэнгэ хүлеэгдэгүй ямаршье ушар боложо магад. Олоной хохидоһон түймэр гү, али уһанайехээр халиха ушар гэхэ мэтэ. Тиигэбэлнь, түлэхэ мүнгэн хододоо байха ёһотой. Жэшээнь, мүнөө бидэ 180 миллион түхэригэй хэмжээтэй нөөсэ жасатай байнабди. Харин тиихэдэ тэдэндэ нимэ жаса үгы. Тэдэндэмнай эмхидхэн байгуулагшад гэжэ бии. Тэдэнь ль түлбэриинь түлэдэг юм. Тиихэдээ юугээрээ үлүү байһыемнай ойлгобо ёһотойт.

— Ханда Бадмажаповна, һайн бэлэйт. Ойлгогдобо. Урдань бидэ, урдань гэжэ даа, хоёр-гурбан жэлэй саада тээ элдэб түхэлэй страховани хэдэг һэмдн. Страховани хэгты гэжэ агентнүүдшье хирэ-хирэ ябадаг аад, һүүлэй үедэ үгы болошонхой. Нимэ байдалые юун гэжэ ойлгоолтой гээшэб?

— Мамда мүнөө 30 гаран ондоо түхэлэй страховани бии. Урданьшье байһанууднай хүсэндөө. Жэшээнь, түрүүн 5, һүүлдэнь 3 жэлээр хэгдэдэг болоһон холимол страховани гээшые ехэ олон хүн хэдэг. Тиихэдэ зөөри хогшолой (гэр байрын, барилгын, малай, транспортна хэрэгсэлнүүдэй) тусхай хэлсээнэй һайн дуранай страховани, бүхы харюусалгыень ба урьһаар абаһан мүнгыень өөр дээрээ даажа абаха страхованинууд мүнөө сагта ехэ дэлгэрэнги байна.

Харин агентнүүдэй ябажа, идхалгын хүдэлмэри хэхэнь үсөөржэ болоо. Юундэб гэхэдэ, түлбэриин мүнгэнэй хэмжээнэй ехэ болоод байхада, тэдэмнай үсөөхэн газараар ябаад, горитой мүнгэ суглуулжархина. Шадаһан, эдэбхи үүсхэл ехэтэйгээр худэлһэн агентнүүдэймнай 130 мянган хүрэтэр салин абахада, залхуушагуудынь 30—40 мянган дээрэ һуунал даа.

— Сагай эрилтэдэ таарама шэнэ түхэлэй страховани бии болоно гү?

— Болоно даа. Урдань эрхэтэдэй зөөри зөөшэ заабол страховалагдадаг байгаа. 1992 оной январиин 1-һээ энэ болюулагдажа, һайн дуранай болгогдоо һэн. Харин энэ ганса бэе, үлбэр тулюур бэетэй хүнүүдэй талаар уялгата страховани үлөөгдэнхэй. Энэмнай тэдхэмжэ гээшэ ааб даа. Хэрбээ нимэ хүнүүдэй зөөринь аюулда орохо болобол, тэдхэмжэ үзүүлхэл ёһоороо үзүүлхэбди. Тиихэдэ колхоз, совхозууд мүнөө һайн дураараа хэдэг болонхой. Таряашадай-фермерэй ажахынуудай зөөри зөөшэ страховалха шэнэ арга бии болоо.

— Страховани хэһэн хүнүүдһээ, ажахынууд болон элдэб нөгэдэлнүүдһээ сугларгаг страховой түлбэриин жэлэй хэмжээн хэды шэнээн болодог юм?

— Үнгэрһэн жэлдэ 170 миллион болоһон һаа, байгша оной түрүүшын гурбан һара соо 164 миллиондо хүрөөд байнал даа.

Нөөсэлэлгэ-аюулай страховани ехэ удхатай байна. Тэрэ ямар нэгэн гэнтын аюулһаа, гэнтэ хүрэһэн үбшэнһөө, үхэлһөө гэжэ хэгдэдэг страховани гээшэ. Тэрэнэй түлбэриин мүнгэн гансата түлэгдэдэг. Энэ түхэлэй страхованиин үндэһөөр банкда шэнгеэр мүнгэн сугларна. Болзорой дүүрэмсээр, байһан мүнгэнэйнь 25 процент нэмэжэ түлэгдэхэ. Харин үбшэлбэл, үбшэлһэн үдэр бүхэнэй түлөө тусгаар түлбэри байха.

— Манай газетые гол түлэб хүдөө нютагуудта ажаһуудаг хүнүүд уншадаг гээшэ. Тэдэндэ ямар зүбшөөл үгэхэ байнат?

— Хүдөөгэй зон газаахи үхэр малаа бултыень страховалжа болохо. Тиихэдээ малайнь һаһан тусгаар болзортой байха. Страховой сумма 125 мянганһаа дээшэ гараха ёһогүй. 40 процентнь үхэр малынь, 60 процентнь гэр байрань, эд бараанинь байха жэшээтэй. Хүдөөдэ ажаһуугшадай түлбэриин тариф хотынхидһоо 25—30 процентээр доошоо байха.

Тиихэдэ мүнөө зоной амаралтын хаһа ороод байна. Энэ үе соо гэр байрын саг зуурын 500 мянган түхэриг хүрэтэр страховани бии.

Харин булта зондо хабаатай хэлэхэ юумэн гэхэдэ, страховалагдаһан юумэнэй усал аюулда ороһон тушаа Госстрахта саг болзор соонь дуулгаха хэрэгтэй. Түймэртэ шатаһан байбалнь, түймэр сарадаг эмхидэ, хулгайда ороһон байбалнь, милицидэ нэгэ сүүдхын хугасаа соо заабол дуулгагдаһан байха зэргэтэй. Тэдэнэй үгэнэн документ Госстрахай үнэмшэлгэтэйгөөр баримта болодог юм. Хүдөө нютагуудай түбүүдтэ байдаг манай страховой «Бурятия» фирмын филиалнуудта эдэ бүхы асуудалнуудаар хандахада болохо.

КОРРЕСПОНДЕНТ: Гүрэнэй страховой акционернэ «Бурятия» фирмын Генеральна директорэй орлогшо Х. Б. Цыреноватай хөөрэлдөөд байхадаа, страховой хангалга дурадхалгын дэлгүүр дээрэ «Росгосстрах» шэнги горитой шадалтай бүлгэм Росси доторнай үгы гэжэ батаар ойлгогдобо. Эдэнэй тарифууд эгээл бага, нөөсынь жаса эгээл ехэ. Тиимэһээ мүнгэ нөөсэлхэ гээ һаа, банкын һүүлээр эгээл бата, эгээл найдамтай газар энэ болоно.

В. ТОКТОХОЕВА хөөрэлдэбэ.

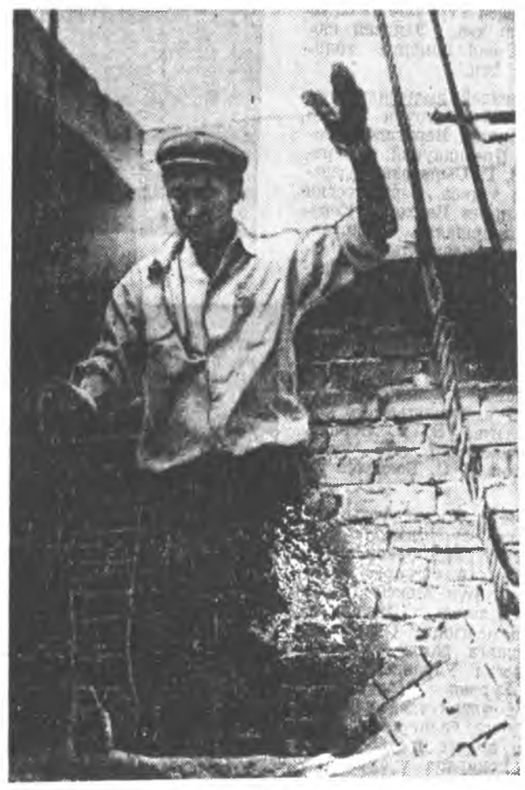

Барилга-хабсаралгын 7-дохи управленийн 1-дэхи участогай барилгашад 2-дохи плодбазын 4,5 мянган тонно жэмэс хадагалха склад барижа, мүнөө жэлдэ ашаглалгада үгэхэнь. Энэ ехэ барилгада бага бэшэ хубитаяа оруулһан түрүү шулуушан Владимир Михайлович Васильевые харанат.

Энэ нүхэрнай гансал шулуушан бэшэ, үшөө модошо дарханай, бетон шудхаха ажал хэжэ шададаг хадаа хэзэшье гар хооһон һуудаггүй, туһа нэмэри хэжэл байдаг.
Т. НИМБУЕВАЙ фото.

СНГ: тобшо һонинууд

БАРНАУЛ. Эрьеһээ билтаран гараһан Обь мүрэн Барнаулда «добтолжо» үргэлжэлһөөр. Хотын хадалиг газарта мүрэнэй үндэр эрье уһанда абтанхай. Тэрэ хэдэн арбаад гэрые удангүй урдахуулан абаашахаяа байна. Тэдэ гэрнүүдтэ ажаһуугшад зөөнхэй.

Арһанай заводой тосхон уһанда абтанхай, мүрэнэй нүгөө эрьедэ оршодог Затон тосхон уһан доро булагдаа. Эндэ ажаһуугшад эд зөөриингөө зарим хубие абажа, онгосонуудаар зөөжэ үрдеэ, малынь абарагдаа. Тосхоной саана хоройнуудые барижа, үнеэдээ ба хонидоо байрлуулна, мүн тосхоной зон эндэ саг зуурын байрануудые барижа түбхинөө. Зарим зониинь хотын нэгэ һургуули соо байрланхай. Уһанда абтаһан һуурин тосхонуудай зониие угтан абахын тула бусад байранууд бэлдэгдэнэ.

Хотын захиргаанай дэргэдэхи онсо байдалай талаар штаб түргэн хэмжээнүүдые абажа, мүрэнэй саашанхи «абари зангые» таажа, хэрэгтэй хэмжээ ябуулгануудые уридшалан абаха арга олгоно. Хотые хамгаалхын тула Обь мүрэнэй эрьенүүд бэхилэгдэнэ. Үертэ абтаһан зон хилээмээр, газаар, транспортаар саг соогоо хангагдана. Гэбэшье орёо байдал тохёолдонхой гээд Барнаулай захиргаанай толгойлогшо Игорь Перемазов тэмдэглээ. Хүн зон мүнөө дээрээ хохидоогүй. Гэбэшье үер 9 миллиард түхэригэй хохидол тохёолдуулаад байна.

УССУРИЙСК. 1917 онһоо хойшо үзэгдөөгүй онсо хэрэг хотын сүүдтэ табигдаба. Хитадай Арадай Республикын эрхэтэн Джан Инь Юнь «Уссурийск» гостиница соо нютагайнгаа эхэнэрые алаһанайнгаа түлөө эндэ сүүдлүүлэгдээ.

Хуулиин наһа хүсөөгүй гурбан үхибүүдэй эхэ энэ эхэнэр Приморидо нюусаар үбһэ болон худалдахада хорюултай бусад эд бараа худалдажа абаад, үнэ сэнгыень хэды дахин нугалжа, саашань худалдадаг байгаа. Тиигэжэ тэрэнэй байрлаһан гостиницын таһалга соо 5 миллион гаран түхэриг байһан юм. Энэ эхэнэрые алаһан хүн тэрьедэхэеэ һэдэбэшье, гурим сахидаг нютагай зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдтэ удангүй баригдаа. Хатуу шэрүүн гуримтай колонидо найман жэлэй хэһээлтэ гарахаар тэрэ эрхэсэ хаһагдаһан байна.

Хитадта нимэ гэмтэ ябадалай түлөө зэмэтэнние хороодог гэжэ хараада абаха болоо һаа, энэмнай зөөлэн хэһээлтэ гээшэ.

Уссурийскда хитадуудһаа бүридэһэн гэмтэ ябадалнуудые гүйсэдхэдэг олон бүлэгүүд бии болонхой. Дотоодын хэрэгүүдэй нютагай таһагай түлөөлэгшэд Хитад ошожо, хөөрэлдэхые оролдоо һэн.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН 70 ЖЭЛЭЙ О

ГАБЬЯАТА ЗАМАЙНЬ АРСАШАГҮЙ БАРИМТАНУУ

Тэрэ гэһээр мүнөө дүүрэн далан жэл үнгэрбэ. 1923 ондо бүрин эрхэтэ Буряад-Монголой Автономито Республикын тогтоогдоһон сагһаань эхилжэ, хүдөөгэй үргэн олон малшад үзэг ном мэдэдэг, уншадаг болохо, зүблэлтэ гүрэнэйнгөө дотоодо, гадаадын байдал тухай дуулаха, һонирхохо, Буряад-Монгол Республикынгаа дээдын яамын, захиргаанай тогтоол, заабари заршам, үндэһэн соёл гэгээрэлээ дээшэнь үргэхэ, бадарааха гэхэ мэтын асуудалнуудтай танилсаха ехэхэн хүсэлтэй болошоо бэлэй. Эдэ бүхы асуудалнуудта эрхим һайн, бодото үнэн тайлбари үгэжэ шадаха, үндэһэн буряад хэлэн дээрэмнай хэблэгдэдэг болоһон гансахан һонин «Буряад үнэн» байһан юм. Үргэн Буряад ороной алишье нютагта ажаһуудаг зоной байдалай амжалта гү, али дутагдал тухай толилогдоһые адлиханаар һонирходог, омогорходог ба шүүмжэлхэшье саг болодог бэлэй. Гэхэтэй хамта «Буряад үнэнэй» хуудаһан дээрэ мүнөөнэй «Сэсэн Сэнгэ» гэһэншүү «Алсагар Мархай» гэжэ гаршагтай бүлэг соо уран үгэтэй шүүмжэлнүүдые заримашуул хүлеэн ядажа байдаг һэн. Зүгөөр тэдэ олон үзэг мэдэхэгүй ахай, баабай, абгай, эжынэрээ һэеы гэрээр дүүрэн һуулгаад, «Буряад үнэн» шангаханаар уншагша һэн. Тиигэжэ уншахадамнай, гэр соо батаганаанайш нинДээ һаань, дуулдахаар шэн байдал тогтогшо һэн. Һүүлээрнь хүнүүд дуулаһан тухайгаа ехэ хөөрэлдэгшэ бэлэй. Тэрэ сагта хүдөө бэшэгшэд һониндо юумэ бэшэхэдээ, өөрынгөө нэрые ондоогоор табидаг байһан юм. Тэрэ сагай байдалһаа үндэһэтэй һэн гээбы даа. Нютагай һонин тухай «Буряад үнэндэ» бэшэхэдэ, саг соохононь толилогдодог һэн. Энээн тухай нэгэ нимэ ушар дурдаһуу. «Буряад үнэнэй» 1926 оной мартын 26-най 18 дугаарта нэгэ зураглал толилогдоо гээшэ. «...Соһэдынгөө нпаг дураар гэр бүлэ болоһон Р. Ц. хоёр байгаа. Эсэгэ С. гэгшэнь зөөри эрижэ, басагаяа хадамдань эльгээнэгүй... зохихо газар хэмжээ абыт... (шүүмжэлэл). Баһа 1928 оной мартын 28-да: «...Будалан һомоной Д. Ц. гэдэг 16 наһатай басагаяа Агын һургуулида орохынь эльгээнэгүй, бодхуулаар ошохоо байтарынь, Б. Г. гэгшэ эсэгэдэнь хобложо барюулаа... гайхалтай (хүхэ шоно).

Эдэ зураглалнууд гал дүлэн шэнгеэр бурьялан сорьёлоо бэлэй.

Монгол бэшэг һайн мэдэхэ хүнһээ байтагай, үзэг бэшэг муугааршье мэдэдэг зонууд «Буряад үнэн» захиха дуратайнууд болошоо һэн. Тиимэһээнь, тэдээндэ туһалжа, Сэрэнэй Ю., Раднын А., Гомбын С.—энэ зураглалай авторнууд—үдэр һүни илгаагүй, ябагааршье, морёоршье айл бүхэндэ ябажа, «Буряад үнэн» захиуулдаг бэлэй. Ингэжэ ябахадаа гурба, табанай хүндэхэн улаан зэд мүнгэ булхар соохоноо сүглуулжа эбэртэлээд, һайсал гүйлдэдэгынь жэгтэй һэн даа. Агын түбһөө хүдөөшөө 50 модо газарта хоёрдохи үртөө болодог, мүнөөнэйхеэр Хуушан-Хүнхэр гэжэ газарһаа долоон хоногто нэгэ дахин хазаар морёор Будалан һомоной почто 30 модо зайтайһаа асархада, үхэрэй хүм арһаар оёмол хоёролжон таһагтай сумаагаар дүүрэн «Буряад үнэн» ганзагаар асаржа, зондоо тараагша бэлэйбди.

Тэрэ сагһаа хойшо «Буряад үнэн» гээшэмнай үнэхөөрөл бүхы буряад уншагшадай һонирходог, гэгээрүүлдэг, ойлгуулдаг, шэнэ байдалда жүдхүүлдэг оюун түгэс хүсэн боложо, уншагшадай һөшхэл, д суранзан шэнгеэ дадагынь гэршэ «Буряад үнэн» дунда бүтэмжэ гин түүхэнь н

1930 ондо Ал ажалша» гэжэ н һонин гарадаг б ряад үнэн» зам нэгэ бага үсөөр болоо. Тииһэ агынхид Буряад дажа, Шэтэн о дэлдэ үгтэб, публикамнайшье хоорондын холб тэрэ тухай бол захиргаадшье үс даа. Харин мүнө дэн жэлнүүд соо нин уншадаг үг дэндэ «Буряад жэгтэй һонин, сэдьхэл татама лошонхой.

Тэрэнэй хуу үндэһэн соёл б элүүр энхын, т уг гарбалай, шэн жэлэлэй, шажа уран һайханай, заншалай болон тэрээнэй баилг гаалха тухай жэнхэни буряад толилогдодог б мэһээ «Буряад наа захижа Энэ ехэ һайн г Буряад орон Ал холо һаа, өхэһэй дээрэмнай гара нинтоёо яагаа сахын аргагүй нэйшье сагта һа сэнтэй болоо һ абажал байха

Бэшэһэнээ дүүргэхэм. Мүнө шухала асууда һаа, бултанайми шэ гү гэжэ н шэбэб.

Ц. ША
ажала
Ага, Будалан

ХҮН ЗОНОЙ БА ГҮРЭ ТҮРЫН АША ТУҺАД

Буряад Республикын прокуратура анха байгуулагдаһан сагһаа хойшо хуули ёһые эдэбхитэйгээр сахижа, арадай баялиг гээшые хамгаалжа, албан тушаалтадай болон захиран зонхилогшодой тушаалаа хэтэрүүлһэн, хүнэй эрхэнүүдые доромжолһон ябадалнуудтай хододоо тэмсэжэ байһан гээшэ.

Хуулинуудай дүүргэлтые хинан шалгахадаа, прокуратурын зургаанууд хүдэлмэришэд ба таряашадтай, хүдөө бэшэгшэдтэй ба нинтын эмхинүүдтэй нягта холбоотойгоор хүдэлдэг байгаа.

Прокуратурын ажал ябуулга Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ горитой удха шанартай байһан юм. Фронт болон фронтын ара талада хабаатай хуулинуудые хиналгада, тагнуул болон диверситэй тэмсэлдэ, социалис зөөри зөөшэ болон эрхэтэдэй эрхэнүүдые хамгаалгада прокуратура бүхы хүсэ шадалаа элсүүлдэг байһан гээшэ. Сэрэгэй байдалда оробо гэжэ соносхогдоһон газарнуудай территориальна прокуратуранууд сэрэгэй болгон нэрлэгдэнэн байна.

Эхэ ороной нэрэ хүндын, эрхэ сүлөөгэй болон бэеэ дааһан байдалай түлөө ами наһаяа үгэһэн нүхэдной сэдьхэлдэмнай хэтэдээ мунхэ байхал.

Сэрэгэй олон прокурор болон мүрдэгшэ дайшалхы даалгабари дүүргэхэ үедөө хубиин эрэлхэг зориг, габьяа гаргаһанайнгаа түлөө гүрэн түрынгөө шагналнуудта хүртэнэн юм.

Буряад Республикаһаа Эсэгэ ороной дайнда хэбаадаһан юристнүүд гэхэдэ: А. Ф. Байбородин, И. М. Балуров, А. А. Бадиев, Б. М. Дмитриев, С. Б. Машкин, Б. С. Бальжинимаев, М. Б. Ёсов, В. Ф. Сахаровский, Р. Б. Шагдуров, Д-М. Пашинский, П. В. Коростылев, Г. Г. Гирин, А. А. Парахин, С. Ж. Аржигаров, П. Б. Бардонов, Д. Ш. Будаев, Р. С. Жабаев болон бусад нүхэд болоно. Эдэмнай бултадаа дайшалхы шагналнуудтай юм шуу.

Дайнай хатуу шэрүүн жэлнүүдтэ һандарһан ажахыгаа һэргээн бодхоохо хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа зорюулһан прокуратурын хүдэлмэрилэгшэд хуули ёһо ба гурим журам бэхижүүлхэ гэжэ нилээд оролдодог байгаа. Эндэ шалгарһан олон хүдэлмэрилэгшэднай шагналда хүртэнэн намтартай юм. Буряадай прокуратурын ветеранууд В. Н. Крылов, К. М. Матвеев, И. Т. Карташев, А. К. Вересов, Н. П. Самойлов, Ф. Ф. Можаров, Ц. П. Ринчинэ, А. А. Аюшеев, М. С. Сандаков гэгшэд гурим журам бэхижүүлхэ прокурорско-мүрдэлгын кадрнуудые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ горитой хубитаяа оруулһан гээшэ.

Республикынгаа 70 жэлэй ойн баярай тэмдэглэгдэжэ байһан үедэ анхандаа прокуратурада хүдэлжэ байһан аад, гүрэнэй болон хуули сахин хамгаалгын ондоо зургаануудта хүтэлбэрилхы тушаалнуудта дэбжүүлэгдэнэн нүхэдөө дурсангүй гаража болохогүй байна. Жэшээлхэдэ, А. А. Бадиев Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Түрүүлэгшээр хүдэлөө. Р. К. Старикова—республикын Верховно Сүүдтэ, П. Т. Медведев, Р. Д. Нимаев, Ю. Б. Цыренжапов, С. Б. Машкин, Б. С. Бальжинимаев—Юстициин министерствэдэ, И. Ч. Чернаков, Н. М. Бурлаков МВД-гэй мүрдэлгын аппарадта хүдэлмэрилнэ.

Буряад Республикын прокуратурада 40 гаран жэлдэ ажаллажа ябаһан Бадмацырен Цыбикович Цыденжапов тухай онсолон хэлэхэ хэрэгтэй. Баян дүршэлөөрөө хододоо хубаалдаха дуратай энэ хүндэ республикымнай прокуратурын хэдэн үеын хүнүүд баяр баясхалан хүргэжэ ябадаг юм.

«Россин прокуратура тухай» хуули хиналтаяа һуладуулхагүйемнай уялгална. Тэрэ хуули хэды дутагдалтайшье һаа, эрхэтэдэй болон гүрэнэй тала хамгаалха талаар даб дээрэ гансахан лэ эзбсэг болоод байна. Энэ хэлэшэеэ батадхахын тулада нимэ жэшээ хэлэхэмни. Хуули ёһын эбдэгдэнэн мянгаад шахуу баримтанууд жэл бүхэндэ шахуу дайралдана. 600 гаран эрхэтэдэй эрхэнүүд хамгаалагдана. Гүрэнэй аша туһада миллион хүрэтэр мүнгэнэй яла тохогдоно. Мүнөө үеын прокуратура гээшэ урданайнгаа хүдэлмэринь хуушан түхэл маягһаа, арга нүхэсэлнүүдһээ арсажа, шэнэ демократис Россида, политическэ ба экономическа хубилалтануудта, хуули ёһото гүрэндэ алба хэхэ ёһотой гэжэ онсолон тэмдэглэхэ байнаб.

Республикымн тура кадрова ас шиидхэхын тула Свердловскын институдта ба э верситедэй юрид культедтэ абтаа олон болгоно. Б рорнуудаймнай н ниинь эхэнэрнүү эрэшүүлтэй адл жалтатай хүдэлэ

Хуули ёһо баг үүдэй, ногооной лаар габьяатай н түлөө һүүлшын олохон хүнүүдэ дальнуудаар ажуугаар үнгэр байна. 10 хүн Гэсэрэй туг т сын Федерацин мүн түрэл арад юрист» гэһэн н шэлдөөтэй бодо гогдонхой. «Бу кал байгаа һааб ликын габьяата н нэрэ эзэрэ мэрилэгшэднай буряад Республи мнай «Прокурат рнүүдэй Советэй тэ хүдэлмэрилэ рлөгшо Г. П. тэмдэг эүүжэ я үүрүүтэй нинтын лагшад, уран зо ушад, эрдэмтэд, олон бусад түшэ дын дабаан дээ Болотова, А. Ф. тэдэнине уттаха Д. В. Хрущева, рын областнин т мина, районуудт эшэгшэдые бараа нууд П. К. дабаанһаа бу А. К. Муравьев шеев, Т. Ф. Ма нин обоогой наа Фалилеев, прок лэрнь Үлэтэгы лагшад Т. В. шоһон Арһа нуу В. Ф. Сахаров эмхидхэгдэнэн шэд А. А. Суй лсаа. Хохлова, канце н газарнуудта ша Д. А. Ры ргэнүүд бодхоог Баяртуева, Н. ла ехэ бэлэдхэл жолоошод В. айгаа. Зүгөөр эдэ Я. Н. Селиванов бурлад зоной ряшинов болон уулзалганууд гол баяраар дашар н һайндэрэй мая лаахаанаар дү өө. Харин Угдаа хүрэнэ. й хажууда наяр га, һайндэр ёһоор

Гэхэ зуура урлад хубсаһатай раа хүдэлжэ н жмын ёһо гурим амаралтада гар дуутай, шуутай, нүхэдөө—Исай гаа, Шэтэ хотын Чернаковые, А «Айралжан-Ха нович Истомин дэг хадын хормой Жалсараевич хотын гол талман Иван Михайл хани халуун уул вые, Анатолий ингэрөө. Байбородинние, Николаевна Та тоһоо Агын Бу Бадмацырен Ц втономито округ денжаповые, р погшодой «тоо нин вич Бардоновые оо арбаад маши ветерануудаа баа һаа, энэ удаа гаа 70 жэлэй ингэн машина, аз үнэн зүрхэнөө hуyhан айлшад элүү

Замай тэмдэглэл

ГЭСЭРЭЙ ТУГ АГАДА НАМИЛЗАА

ГЭСЭР ульгэрэй 1000 жилэй ойдо зорюулагдаһан һайндэрнүүд эршээ абажа, Гэсэрэй тугые Хажаргэнэ Ага хүрэтэр удэшэлсэжэ ябаба замдамнай болоһон уулзалгануудые, обоогой нааданнуудые, һайндэрнүүдые сасуулан хаража, нимэ тобшолол хэһэн байнабди.

Холын замда гарахадаа, сагай уларил номгон байһай гэжэ досоогоо ходо шэбшэдэгби. Энэшье удаа угаа зохидхон удэрнүүд тогтоһон байна. Хүхы шубуунай яаралгүйхэнээр донгодоһон, хүнэ модоной сэсэглэжэ байһан ой модоноо шугамдамал дардам харгыгаар гаража, үргэн ехэ тала дайдаһаа өнгын сэсэгүүдэй, ногооной гангал туулан нэбшээе нэтэ бохин, уннартан харагдажа байһан ехэшье, багашье нютагуудай хажуугаар үнгэрэдэ, ганса Гэсэрэй туг туһай бэшэ, мүн түрэл арад зүхай зүришэлдөөтэй бодолнуудые бисалжад байгаа һааб даа.

Гэсэрэй тугые удэшэжэ ябагшад—Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжусев түрүүтэй нийтын ажал ябуулагшад, уран зохёолшод, дуушад, эрдэмтэд, гэсэршэд болон бусад түшэмлэгшэд Бадын дабаан дээрэ тогтожо, тэдэнние угтажа байһан Шэтын областийн туршаалта түшэмэлнүүдые, элдэб түлөөлэгшэдые бараалгаа. Удаань дабааһаа буужа, Зукэлтийн обоогой нааданда, һүүлээрнь Үлеэтын райондо оршоһон Арая нуурай хажууда эмхидхэгдэһэн тахилда байлсаа.

Дурсагдаһан газарнуудта Гэсэрэй сэргэнүүд бодхоогоһон, яһала ехэ бэлэдхэл хэгдэнэн байгаа. Зүгөөр эдэ нютагуудта бурлад зоной үсөөн хада уулзалгануудтаа гол түлэб ород һайндэрэй маяраар үнгэрөө. Харин Угдаһай дасанай хажууда наяр-һан уулзалга, һайндэр ёһоор гол—зон буряад хубсаһатай, буряад угтамжын ёһо гурим сахинхай, дуутай, шуутай, хүхюун байгаа. Шэтэ хотын хажуудахи «Айралжан-Хатан» гэгдэдэг хадын хормойдо, Шэтэ хотын гол талмай дээрэ баһал ханн халуун уулзалгануд үнгэрөө.

Шэтэ хотоһоо Агын Буряадай автономито округ хүрэтэр ошогшодой, тоо нилэд олон болошоһон байба. Улаан-Удэһөө арбаад машина зон гараа һаа, энэ удаа зуугаад хүнгэн машина, автобусуудта һууһан айлшад Аргалинн дабаан дээрэ тогтобо. Тэндэ Агын округойхид ехэ угтамжа бэлдэһэн байгаа. Гэсэрэй гурбан сэргын бодхоогоһон дабаан дээрэ аюша хадагаараа, ая гангата талаар бэлшэһэн атар таргаан малай һүн, м[illegible]анай, аршаан булагай дээжээр агаархин Агын 8 эсэгын түлөөлэгшэд Гэсэрэй тугые, айлшадые угтаба.

Үглөдэрынь Гэсэрэй мянгаан жэлэй ойдо зорюулагдажа эмхидхэгдэһэн «Гэсэрэй нааданнуудые» нээлгын баяр ёһолол Ага һуринай гол стадион дээрэ болобо. Холын айлшадай буухын урда тээ оройон аадарай һүүлээрэ нилээд һэргэһэн ногоон стадионой талмай шэнэ хибэсээр хушажархиһан мэтээр харагдана. Нимэ хүжэ ногоон дээрэ долгоһоо болоно гээд тэмдэглэмээр.

Хоёрдохинь, зүжэглэмэл наадан хүгжэмэй талаар угаа зохидхоноор шэмэглэгдэһэн байна. Композитор Б. Дондоков, Агын телерадиокомпаниин режиссер Д. Цалаев һайндэрэй хүгжэм тааруулан бэлдээ гээд онсолмоор.

Гурбадахяар гэхэдэ, зүжэглэмэл нааданда хэдэн зуугаад хүн хабаадажа, удха түгэлдэр үйлэ харуулан, түмэн харагшадые хүжаргаа, мэдээсэлнүүдые хэ. Нёдондо баһал нимэ конференциин болоходо, ехэ арсалдаан гараагүй һэн. Мүнөө жэлдэ үгэ буляалдаанда эхин табигдаба хаш гэжэ һанагдаа бэлэй.

Үдэшэлэн стадион дээрэ ехэ концерт харуулагдаа. Тэндэ нютагай дуушадһаа гадна СССР-эй арадай артистнууд К. Базарсадаев, Д. Дашиев, Г. Шойдагбаева, России арадай артистнууд В. Буруев, Л. Протасова, А. Павленко, габьяата артистнууд Б. Бороев, В. Бальжинимаев, Буряадай арадай артистка Х. Аюржанаева, габьяата артистнууд Л. Галсанова, В. Базарова, Монгол ороной «Шандаас» гэжэ циркын шадабаритан орой һүни болотор ехэ наада харуулаа.

Үглөдэрынь «Гэсэрэй нааданнууд» Ага тосхоной ипподром дээрэ үргэлжэлбэ. Багахан тайзан дээрэ арадай аман зохёолой ансамбль дуугаа таталуулна. Заһагдамал һайхан бэетэй агта хүлэгүүд элдэб зайнуудта тооһо бурьюулан урилдана.

Тинхэдэ эндэ үшөө «Эрын гурбан наадан» байха юм.

ГЭСЭРЭЙ ульгэрэй 1000 жилэй ойдо зорюулагдаһан һайндэрнүүд эршээ абажа, Гэсэрэй тугые Хажаргэнэ Ага хүрэтэр удэшэлсэжэ ябаба замдамнай болоһон уулзалгануудые, обоогой нааданнуудые, һайндэрнүүдые сасуулан хаража, нимэ тобшолол хэһэн байнабди.

Холын замда гарахадаа, сагай уларил номгон байһай гэжэ досоогоо ходо шэбшэдэгби. Энэшье удаа угаа зохидхон удэрнүүд тогтоһон байна. Хүхы шубуунай яаралгүйхэнээр донгодоһон, хүнэ модоной сэсэглэжэ байһан ой модоноо шугамдамал дардам харгыгаар гаража, үргэн ехэ тала дайдаһаа өнгын сэсэгүүдэй, ногооной гангал туулан нэбшээе нэтэ зохидхон, уннартан харагдажа байһан ехэшье, багашье нютагуудай хажуугаар үнгэрэдэ, ганса Гэсэрэй туг туһай бэшэ, мүн түрэл арад зүхай зүришэлдөөтэй бодолнуудые бисалжад байгаа һааб даа.

Гэсэрэй тугые удэшэжэ ябагшад—Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Г. Н. Манжусев түрүүтэй нийтын ажал ябуулагшад, уран зохёолшод, дуушад, эрдэмтэд, гэсэршэд болон бусад түшэмлэгшэд Бадын дабаан дээрэ тогтожо, тэдэнние угтажа байһан Шэтын областийн туршаалта түшэмэлнүүдые, элдэб түлөөлэгшэдые бараалгаа. Удаань дабааһаа буужа, Зукэлтийн обоогой нааданда, һүүлээрнь Үлеэтын райондо оршоһон Арая нуурай хажууда эмхидхэгдэһэн тахилда байлсаа.

Дурсагдаһан газарнуудта Гэсэрэй сэргэнүүд бодхоогоһон, яһала ехэ бэлэдхэл хэгдэнэн байгаа. Зүгөөр эдэ нютагуудта бурлад зоной үсөөн хада уулзалгануудтаа гол түлэб ород һайндэрэй маяраар үнгэрөө. Харин Угдаһай дасанай хажууда наяр-һан уулзалга, һайндэр ёһоор гол—зон буряад хубсаһатай, буряад угтамжын ёһо гурим сахинхай, дуутай, шуутай, хүхюун байгаа. Шэтэ хотын хажуудахи «Айралжан-Хатан» гэгдэдэг хадын хормойдо, Шэтэ хотын гол талмай дээрэ баһал ханн халуун уулзалгануд үнгэрөө.

Шэтэ хотоһоо Агын Буряадай автономито округ хүрэтэр ошогшодой, тоо нилэд олон болошоһон байба. Улаан-Удэһөө арбаад машина зон гараа һаа, энэ удаа зуугаад хүнгэн машина, автобусуудта һууһан айлшад Аргалинн

ХҮН ба байгаали

Буряад Республикада тусхайта дэлгэрэнгы тогтоол саг дары баталан гаргаха хэрэгтэй. «Агнуури болон агнууриин ажахы тухай» Хуулиин юрэнхы, жиирэй ангуушадай эрхэ хамгаалhаниинь нэгэшье мэдүүлэл соо

«ДАЛИ» ДОРОО ДАЛДАЛАА

1992 оной январиин 9-нэй удэр Хориин аймагай Хуурай-Эхин гэжэ газарта вертоледоор бугануудые агнаhан тухай биолог-охотовед С. Б. Будаев бидэ хоёртo мэдэгдээ hэн. Энэ хэзээдэшье үзэгдөөгүй ушар тухай манда Буламай колхозой адуушан И. Ж. Цыдендамбаев hарын 12-то дуулгаhан байгаа.

Үгүлөдэрынь — январиин 13-да Госкомэкологи болон «Бурятпромохотодо» түргэн мүрдэлгэ хээд, браконьернүүдые шанга хэнэлтэдэ хабаадуулыт гэжэ хандаа hэмди. Харин тиихэдэ, дээрэ дурсагдаhан байгаалиг хамгаалха уялгатай эдэ дээдын эмхи зургаануудаг агаарай онгосо хэрэглэжэ, туруута ангуудые хюдадаг этэгэдүүдые барихын, сүүдлэхынь орондо юушье хэзээ үгүй бэлэй. Охотовед А. В. Цыренов түрүүтэй оперативна булэгые шэнэ саhанай орожо, ангуудай мүр ула булажархёогүйдэ шалгалта хэхыень Хориин аймаг эльгээхэ ёhотой гэжэ найдаhан байгаабди. Тоэд үгы.

Нэтэрhэн браконьернүүд бугануудые малшадай байрые хажуугаар тойрожо байгаад эрьюулбэ, автомадаар пишагануулаа. Иигэ буга хашаагайнь хажуудаа буудажа унагаагаад, газарта буужа, тэрэнээ ашаад, нинджэж арилшоо. Би «Бурятпромохота» нэгэдэлдэ хүдэлдэгшьегүй hаа, эрхэтэнэйнгээ уялга бэлүүлжэ. hэшхэлэй үриалаар хадэн hарын түршада эдэ браконьернүүдэй, хэрэг мүрдэлгэдэ анхаралаа хандуулха баатай болоо hэм. Республикын прокурор Покацкида бэшэг ябуулааб. Харюу хүлеэжэ ядаад, Буряад Республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потаповта гомдол бариhан байгааб.

Энээнэй hүүлдэ арай гэжэ республикын прокуророй орлогшо М. М. Гершевичhээ ерэhэн харюу хадаа үхибүүнэй уншаад, унатараа эльгээ хатан энеэхээр банба. Вертоледhоо бугануудые хараад, жолоошо Толбоев Леоновые газарта буулгаа, тэрэнь ангуудай хажууда ерээд, нэгыень буудажа алаа гэжэ нухэр Гершевич бэшэ. Ехэл hюнин агнуури болоо хаш даа; hонирхолтой кино хараhандал адли. Ямар hонин абари зантай буганууд Хориин аймагай дэбисхэр дээрэ амидардаг болоошо юм.

«Бурятскагроремонт» үйлэдбэрийн нэгэдэлэй генеральна директор Ю. А. Леонов хадаа уголовно харюусалгаhаа зайсуулагдажа, харин зэмэгүй вертолетчигууд Толбоев Качура хоёр талада захиргаанай хэhээлтэдэ хабаадуулагдаа.

«Бурятпромохотын» ноёд болохо Архипов Носков хоёр Леоновые абархын тула ехэхэн оролдолго гаргаа. Тэрээндэ Хориин аймагта агнаха путевко hүүлдэ үгтөө, Леонов бланкдань заhаяга хубилалта оруулhан, хуурмаг лицензеэр хангагдаа, Иигэжэ Архипов Носков хоёрой «габьяагаар» агаарай дээрмэшэн Леонов уголовно харюусалгаhаа абараглаа гээд тэмдэглээ.

«Бурятпромохотын» агнуури хиналтын ажалаа hулаар ябуулдагынь тухайлаад, браконьернүүд ямаршье хуули мэдэрхээ болижо, хэнhээшье айнагүй, нэгэндээ нэтэршэнхэй. Үнгэрэгшэ жэлэй hүүл багта hүниндоо гэрэлтүүлжэ хуули бусаар агнагшад Мухар-Шэбэрэй аймагай охотовед Г К. Абагаевые ехээр шархатуулhан байна. Охотоведэй нүхэдүүд браконьернүүдэй добтолые даруулан харюу болгон буудахадаа, тэдэнэй нэгыень гэмтээжэрхёо.

Архипов Носков хоёрой зуршалгаар республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерство хадаа олон тоото ноёд, hайдта, тэдэнэй танилнууд, нүхэдтэ 7.6 мм калибрай минтатай агнуурийн винтовко карабинуудые худалдажа абаха зүбшөөлнүүдые үгэнэ. Хүдөөдэ ажалладаг, ажаhуудаг малшадта, юрэнхы жиирэй ангуушадта Архипов Носков хоёр минтатай, ехэ калибрай буунуудые худалдаха тухай, зүбшөөл, зуршалга хэзээдэшье үгэдэгүй ха юм. Баабгай, шоно, зайгуул, эзэгүй нохойнуудай хони, үхэр, адуун hүрэгтэ орожо, бажууха, бариха, удара татахадань, тэдэнние аршалха мүртэй бүүгүй хадаа малшаднай хоohоор, «hүү, hай!» гэжэ арьяатадые айлгаха hанаатай, хайратайгаар hүүхирэлдэhөөр, хашхаралдаhаар лэ зандаа.

Шононууд гэрэй болон зэрлиг амитадые барижа эдидэг хадаа арадай ажахыда ехэхэн хохидол ушаруулдаг. Эдэ боро дээрмэшэдые усадхахын тула «Бурятпромохота» нэгэшье хэмжээ абанагүй. Госстрахай шоно хороогшодто мүнгэн шан түлэхээ болиходонь, ангуушадые урмашуулха шэнэ онол арга, боломжнууд «Бурятпромохотын» зүгhөө өгтошье бэдэрэгдэнэгүй, хараалагданагүй.

Урдань шоно хороогшод hайнаар урмашуулагдадаг hэн. Үмсын таряашанай ажахынуудай газар дээрэ шоно алаа hаань, ангуушанда поршоонхо хонин, түгал гү, али унаган миинтээр үгтэдэг байгаа. Энэ hайн, хэрэгтэй манай ут гарбалнуудай саншалые hэргээхын тула энэ асуудалаар харагданагүй. Хаанта засагай болон социализм байгуулха гэжэ hэдэhэн үедэ хайра гамгүйгөөр хашагдадаг байhан, харин мунөө Ельцин болон тэрэнэй тала баригшадай засаг бариhан үедэ ангуушад ёhоор амилжашье шадахаяа болинхой гэхэдэ, ехэшье алдуу болохогүй даа.

Ангуушадhаа жэшээнь Баргажанай үнэтэй, елэн харахан үhэтэй булганай арhан миин 10 000 түхэригөөр түшаалгажа абаhан аад, тэрэнээ магазинда элдэнгүй, түүхэйгээрнь 35000 түхэригөөр худалдана. Намда этигээгүй hаа, Буркоопсоюзай байшан соо оршодог Улаан-Үдэ хотын «Гемма» магазинда ороод харыт. Ангуушадые яhандань хүрэтэр мүлжөөд. аралжаа наймаашад, коммерсантнууд, браконьернүүд ехээр баяжана. Ямаршье хэмжээнүүд абтанагүй гэжэ мэдүүлхэ хүсэлтэйб.

Улаан-Удын дэлгүүрнүүд дээрэ гүрэнэй предприятинуудай тамгагүйгөөр ямар олон шэлүүhэнэй, шара үнэгэнэй, булганай арhанууд, туруута ангуудай годонууд худалдагдана гээшэб? Булганай арhа, домти, бугын шанажа шатааhан шуhан эбэр, хүдэрын үнэртэй булшархайнуудые олон хэhэгүүдээр худалдажа абахабди гэhэн соносхолнууд газетэнүүдэй хуудаhануудта байдгээд лэ үзэгдэдэг. Агнуурийн продукци худалдалга хадаа манай республикын амитадай аймагай ноосые хайра гамгүйгөөр дээрмэдэжэ байhан үйлэ хэрэгүүдые гэршэлэн харуулна. Архипов Носков хоёр энэ хуули буса ябадалые зогсоохо гэhэн hэдэлгэ гарганагүй. Байгаалиин баалигуудые хулуужа, дээрмэдэжэ байhан ушарнууд тэдэнэй hанаае зобооногүй. Миинтээр олзоо худалдахагүйнь түлада, ангуушадай тушаадаг зэрлиг амитадай арhа, туруута ангуудай болон шубуудай мяханай сэн 1993 ондо 3—5 дахин удааруулангүй нэмээхэ тухай тон шухала хэмжээнүүд абтаха ёhотой бэшэ гү?

Богонёор даа, тобшолол хэхэдэ, билдагуушалжа ябаад, hаймhарhан эдэнэрые «Бурятпромохотын» зөөлэхэн hуурриhаа хүулажа хаяагүйдэмнай республика дотор үдэдэг ан гүроолнүүд үдэр хоногой үнгэрхэ бүри мүр сараагүйгөөр үсөөрхэнь. Энээн тухай бодоҗо үзэхөөр болоо бэшэ гү?

М. ГЫЛЫКОВ,
биолог-охотовед, ангуушан.

ГЕРМАНИhАА—МАНАЙ ҮХИБҮҮДТЭ

Hаяхан Улаан-Удын үншэн хүүгэдэй «Аистенок» байшанда hонирхолтой уулзалга болобо. Ушар юуб гэхэдэ, Германиин Хойто Вестфалиhаа Новоапостольско hүмын хоёр пристор (шажанай нимэ санаар зиндаа бии) Бернд Гоффман, Арнольд Рапп гэгшэд ерэжэ, hүмын ба тэндэхи хүгжэмшэдэй бүлгэмэй зүгhөө нигүүлэсхы сэдьхэлэй туhаламжа—үхибүүнэй шуhанай дараса хэмжэхэ аппарат, градуснигууды, ЛОР-врачта туhатай түхеэрэлгэ ба бусадые бэлэглэбэ.

— Бидэнэрэй үргэжэ даажа асарха юумэн энэл байгаа. Харуулхаяа жэшээ болгон, эдэнние асарбабди. Харин июлиин эхиндэ түмэр замаар бүхэли контейнер ерэхэ, тэрээн соо эдэ медицинскэ түхеэрэлгэнүүд, гадна антибиотигууд байха. Манай зон сагаан сэдьхэлтэйгээр эдэ бүгэдые танда бэлэглэнэ. Тиихэдэ захиха юумэниинь гансал байгаа: бэлэгнай ондоо тээшээ ошонгүй, хэрэглэхэ эмхинүүдтэ дамжуулаг даг лэ. Германида олохон лэ зон танда туhа хүргэхэ хүсэлэнтэй, — гэжэ пристор Бернд Гоффман хэлнэ.

Новоапостольско hүмэ гээшэ христиан шажан баримталагшадые нэгэдүүлдэг, найман зуун жэлэй туршада хүн зондо ошоун сэдьхэлэй талаар туhаламжа үзүүлнэ, эгээл түрүүн Англида мүндэлжэ, мүнөө бүхэдэлхэйн санаартанай хүдэлөөн болотороо ургаhан, хүгжэhэн шажан мүргэд болоно.

Хүндэтэ пристор Бернд Гоффманой хэлэhээр, эмхинн гол зорилго хадаа «энэ дэлхэй дээрэ хүн бүхэнэй өорынгөө ами наhанай хэрэгтэй, сэнтэйе ойлгожо абалга болоно». Эдэнэр христиан шажан дэлгэрүүлжэ, бүхы Росси дотор христиан булгэмүүдые байгуулха түсэбтэй. Мунөө хадаа Якутскда, Нерюнгридэ, Магаданда, Шэтэдэ ба Улаан-Удэдэ эдэ бүлгэмүүд байгуулагдажа эхилэнхэй. Новоапостольско hүмын санаартан байд гээд лэ иишээ ябажа, уншалга, уулзалгануудые үнгэргэнэ.

«Аистёнок» байшангай ахалагша врач Н. С. Бодиева айлшадтаа ехэ баяр хүргөөд, байшан соогуур ябажа харахыень дурадхаба. Улаан-Удэдэ немец соёлой түб бии гээд мэдээжэ. Тэрэнэй түлөөлэгшэ Александр Лихтенбергын мэдээсэhэнэй ёhоор, Улаан-Удэдэ онсо hонин ушар болохоёо байна—июлиин эхеэр Новоапостольско hүмын апостол Дитер Кёниг ерэхээр хүлеэгдэнэ.

И. ГОМБОИН.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Новоапостольско hүмын санаартад Б. Гоффман, А. Рапп.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ — СПОРТ

Боксоор «Байгал-93» гэжэ бүхэроссин мүрысөөн

АМЖАЛТА ТРЕНЕРhЭЭ ЭХИТЭЙ

Спортын али бүхы зүйлнүүдээр амжалта туйлахын тула тэдэнние эрхилэгшэд hоригшодойнгоо хүтэлбэриг доро эршэмтэйгээр hүралсаха, бэеэ hорихо ушартай болодог байhаниинь хэндэшье мэдэежэ. Энэ үдэр ринг дээрэ болоhон арба гаран тулалдаанда илажа гарагшадай урагшаа дабшалгада тэдэнэй тренернүүдэй аша габьяа ехэ гэжэ онсолон тэмдэглэмээр.

Буряад ороной худөөгэй аймагуудта арhан бээлэйн шадабаритадые hурган хүмүүжүүлхэ талаар тренернүүд, мэргэжэлтэд ехэ ажал ябуулна. Эндэ Захааминай, Яруунын, Хэжэнгын, Кабанскын, Хоринн, Загарайн болон бусад аймагуудай хүүгэдэй спортын hургуулиннуудта худалдэг тренернүүдэй хэжэ байhан ажал хэрэгүүд тухай нэн түрүүн тэмдэглэхэ зэргэтэйбди. Тусхайлбал, Захааминда Сергей Васильев, Яруунада Цырен Цыдыжапов, Хоридо Гарма Базарсадуев, Бэшүүртэ Бадма Бадмаев, Загарайда Бадма Жигмитов, Георгий Оскорбин болон бусадые тэмдэглэмээр байна. Тэдэнэр hаял хада арба гаража ябаhан хүбүүдэй дундаhаа эгээл шандааhа шангатай, хүсэл эрмэлээлтэй, зориг ехэтэй хүбүүдые шэлэжэ олоод. зүбөөр hурган хүмүүжүүлнэ. Ушар нимэhээ тэдэ балшар бага хүбүүдые шадамар бэрхээр hорижо, боксын бүхы арга шадабарида hургадаг байна бшуу. Эршэтэ ажалынь hайн үрэ дүнгүүдые үгэнэ.

«Байгал-93» гэжэ бүхэроссин мүрысөөндэ хабаадахаяа ондоо тээhээ ерэгшэдэй дунда бэрхэ тренернүүдэй hурагшад мүн лэ шалгарhан байха юм. Энэнь эдир боксерүудай амжалтада тэдэнэй тренернүүдэй ехэ хубитаяа оруулдаг байhаниинъ мүн лэ элеэр харагдана. Эндэ Эрхүүгэй, Шэтын, Красноярскын, Примориин хизаарай тренернүүд тухай тогтожо хэлэлтэй.

Закаменск хотын тренер Сергей Васильевай hурагша Амур Данзанов 51 килограммай шэгнүүртэ гоё hайхан арга дүрэтэй, шандааhа шангатай байhанаа харуулжа, Ангарскhаа ерэhэн Владимир Кисленкые шүүгээ. Hүүлэзрнь мүн лэ манай республикын нинслэг хотын түлөөлэгшэ Сергей Болдошинов Шэтын областиин Краснокамеск хотын боксер Игорь Королевтой тулалдахадаа, тэнсүү шанга тэмсэлдэ илажа гараба. Тиигэжэ илажа гарагшадынь түгэсхэлэй нааланда уулзаха эрхэдэ хүртөө.

54 килограммай шэгнүүртэ Яруунын аймагай Мужыхын дунда hургуулиин хүүгэдэй спортын hургуулиин тренер Цырен Цыдыжаповай хоёр hурагша Баяр Дондоков, Альберт Васильев гэгшэд энэ үдэр тулалдаhан байха юм. Эндэ Б. Дондоков, С. Ткаченкые (Ангарск) шүүжэ, суглараг шадай зүгhөө альга ташалгаар уттагдаа. А. Васильев Улаан-Удэ хотын А. Белобородовто яаха аргагүй булигдаhан байгаа.

Удаадахи шэгнүүртэ А. Савлук (Шэтэ) А. Иванов (Саха) хоёрой уулзалга шанга тэмсэлдэ үнгэржэ, суглараг шадые hонирхуулаа. Эндэ нүгөөдэнөө хёрхо нариная тулалдаhан Шэтын боксер илажа гараба. Тэрээнтэй түгэсхэлэй нааданда уулзаха эрхэдэ хүртэхын түлөө нютагаймнай хүбүүд хабаяа туршаа. Зоригто Очиров (Улаан-Удэ) Аюр Доржиев (Закаменск) хоёр уулзаа, Эндэ түрүүшынхинь аза талаантай байжа илаба.

Хүнгэн шэгнүүртэ бэлигтэй бэрхэ боксёрнүүдай урган гаража байhые хахад финалай уулзалганууд харуулаа. Эндэ республикымнай боксер Эдуард Заугаров Ангарскhаа ерэhэн Андрей Лапинтай уулзахадаа, онобшо той мэргэн сохилтонуудаараа нүгөөдынгөө добтолгые сухарюулhан байха юм. Саха Республикаhаа ерэhэн Ринат Хабибулин нугаршагүй хүсэд зоригтой байhанаа харуулаа. Тиигэжэ тэрэ эндэ Улаан-Удын ринг дээрэ хэдэн уулзалга хэхэдээ, бултандань диилэбэ. Энэ үдэр Закаменск хотын бэрхэ боксер Леонид Дулмаевай добтолгые саража шадаhан байна.

67 килограмм. Константин Сумароков (Шэтэ) бэлигтэй бэрхэ боксер юм. Тэрэ эдиршүүлэй дунда зонын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ шанда хүртэhэн, бүхэроссин мурысөөндэ шалгарhан байха юм. Тэрэ хоёр гарhаа онобшотой шанга сохилтотой байхаhаа гадна, ринг дээрэ боложо байhан юумэ ойлгодогтоо амжалта туйлана. Энэ үдэр К. Сумароков Дальнегорск хотын түлөөлэгшэ А. Сазонкиние шүүбэ. Буряадай худөө ажахын институтай нэгэдэхи курс дүүргэhэн Вадим Федяев тухай маттаалай үгэ хэлэлтэй. Тэрэ нюдэ нюургүй шаасалдангүй, илангаяа зүүн гарhаа тотн мэргэн сохилтонуудые хэжэ, Дмитрий Слесаревэй (Закаменск) добтолгые сухарюулhан байгаа.

Нэгэдэхи дундууршаг шэгнүүртэ манай боксернууд байбагүй. Эндэ Красноярск болон Ангарск хотонуудай эдир спортсменүүд Андрей Меркулов, Максим Маслов гэгшэд гоё hайханаар наадажа, тус тустаа Алексей Щербак (Амурск) Виктор Поздеев (Якутск) хоёрые диилэбэ.

Эгээл шандааhа шангатай, hайн арга дүрэтэй залуу боксернууд түгэсхэлэй нааданда гаража, Россин спортын мастерай норматив дүүргэбэ гээшэ. Энэнь тэдэнэй урдаа табиhан наhанай хэрэгэй үрэ дүн болоно гэхэдэ, алдуутай бэшэл. Түгэсхэлэй уулзалганууд тухай удаадахи репортаж соогоо хөөрэхэбди.

Б.-М. ЖИГЖИТОВ.

Зуhаландаа газарай эдеэ ургуулагшадта

УhАЛАЛГА ДЭЭРЭ ТОГТОЁ

Огородой эдеэнэй үрэhэнүүдэй ба үндэhэлhэн эшэнуудэй таригдаhан хайрсаануудые ба далангуудые бороогой сэсэржэ байhан мэтэр уhалха хэрэгтэй. Бороогой дуhалнууд агаарhаа шэмэтэй гэхэ гү, али тэжээлтэ болосуудые шэнгэжэ үрдинэ ха юм. Тиимэhээ hүулгаhан тарималнуудаа нарин сорготой уhалуураар уhалхада, hайн байдаг. Соргынь нухэнүүд уhанай дээшээ сэсэрхэр нухэлэдэhэн байха ёhотой. Юуб гэхэдэ, энэ үшарта уhанай түлхисэнь вилэзд hуладажа, далан дээрэ сороо мэтээр сэсэриэ ха юм. Кранhаа уhалха болоо hаа, шлангынгаа үзүүртэ сэсэргэхэ түхэрэлгэ hүулдаха шухала. Уhанай түлхисын шанга hаань, ургамалаа гэмтээхэгүйн тула холоhоо уhалха хэрэгтэй.

Ургамалые үдэр бүри уhалхада, набшаhад дээрэхи шорой тоohониинь, хорхой шумуулнуудынь утааг-дажа, шинтэй, сэбэр оршон байдал тогтоно.

Огородой зарим эдеэн, илангаяа капуста, набшаhадайнгаа ходо нойтон байхада, hайнаар ургадаг. Тиимэhээ капустые дээрэhээнь уhалагты. Томат, горох, тыквэ, дыни гэхэ мэтэ огородой эдеэн набшаhадайнгаа ходо шинтэй байгаа hаа, илангаяа хура бороогоор элбэг үедэ үбшэлжэ үжэхдөө болохо. Тиимэhээ эдэ ургамалнуудай гансал хүрьhиень уhалха шухала.

Далангуудые үдэр бүхэндэ бага багаар уhалхада hайн. Сагай уларилай дулаан hаа, уhалалгаяа халта олошоруулха, харин hэрюун hаань, үсөөрүүлхэ хэрэгтэй. Огородой эдеэшэнэй эдеэе үдэрэй халуунай буураhан хойно гэхэ гү, али наранай орохоhоо 2 час урда тээ уhалагты. Бүрхэг үдэр эртэ уhалхада хамаагүй. Юундэб гэхэдэ, энэ үшарта hэрюун уhан дулаан газарта шэнгэхэдээ, ургамалай үндэhэндэнь хүрэтэрөө дулаасана ха юм. Тоэдние ургамал hуниин сагта илангаяа эршэмтэйгээр ургадаг. Эртэ үглөөгүүр уhалхада, уhанайтнай ехэнхи хубинь наранда, hалхинда уурал боложо дэгдэнэ, тиимэhээ иимэ уhалалгын ашаг үрэнь бага болоно. Үдэрэй тэн багаар уhалхада, бүри ехэ уhан уурал боложо дэгдэдэг юм. Харин удэшэ орой уhалхада, шингынь ехэдэжэ, ургамал үбшэлжэ, шарлажа магад.

Далангуудые үдэр бүри уhалхада, хэды шэнээн уhан хэрэгтэйб гэжэ мэдэхын тула түсхай туршалга хэгты. Далангаа түрүүшынхээ уhалхадатнай үлүү гараhан уhанай хүрьhэн дээрэнь хабтайжа харагдахатай адли уhалагаяа болюулагты. Энэ уhан түр зуура шэнгэшэхэ. Хүрьhэн дээрэ ялайжа харагдаhан уhанай газартаа 15 секунда соо уhалагаяа ургэлжэлүүлэгты. Энэ саг далангайтнай хүрьhэнэй бүрин дэлhөө сэхэ дулдыдаха байха, хэзэд үзэгты. Эндэ ургуулжа байhан огородойнгоо эдеэн бүхэнэй хэды шэнээн уhаар уhалагдаха ёhотойе hайн мэдэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, тыквэ помидорhоо ехэ уha «уудаг». Далангаа хүсэд hайнаар уhалаа гүб гэжэ мэдэхын тула үглөодэрынь эртэ гарайнгаа хурга далангай хүрьhэ руу хэзэд үзэгты. Хэрбээ тэрэнэй 5 сантиметр тухай гүнзэгыдэ шинэгтэй байгаа hаань, хэм соогоо уhалагдаа гэжэ мэдэхэт. Дан ехээр уhалхада, хүрьhэн нойтон, намагшуу болодог юм.

Тиихэдэ далангай хажуу талануудые hайнаар уhалхаяа бү мартагты. Юуб гэхэдэ, далангай энэ хубинь уhан дунда хубиинхиhаа холо түргэнөөр уурал боложо дэгдэшэдэг. Хуушарhан далангуудтаа онсо анхарал хандуулагты. Нимэ далангуудай хүрьhэнэй нягтархаяа hанадаг хадань үдэртөө хоёр дахин бага-багаар уhалха хэрэгтэй. Тиихэдэ hая зөөлэрүүлэгдэhэн, үрэhэнэй үшөө таригдаагүй байhан далангые шинг нойтоёо алдахагүйнь тула үдэр бүри уhалха ёhотой.

Далангай муугаар уhалагдадаг гү, али хүрьhэнэйнь гансал дээдэ хубиинь шинэгтэй байгаа hаань, hуурияа үрилуулжа hуулгадаhан ургамал муудахаяа hанадаг. Иимэ ургамалаа наршылгашоо hаа, hайнаар уhалхадатнай, дахяад амидырха. Гэбэшье энэ ургамал hула, элдэб үбшэндэ дайрагдахадаа бэлэн байдаг хадаа хорхой шумуул үдөөжэ магад. Ургамалые улүүсэ ехээр уhалхада, мүн лэ hула эшэтэй болошодог.

(Американ фермерэй зүбшөөл заабаринуудhаа).

Сэнхир экран

«Останкино» канал.
7.35—Гимнастика. 7.45—Үглөө. 10.05—Фирмэ hайдуулна. 10.20—Хүхюун ното. 10.40—«Просто Мария», 11.25—«Русская Пастораль»—фильм-концерт. 11.50—Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 12.20—«Азбука любви». 9-дэхи сери. 12.50—Пресс-экспресс. 13.00—Шэнэ hонин. 13.20—«Остров сокровищ». 1-дэхи сери. 14.20—«Мать». 1-дэхи фильм. 1-дэхи сери. 15.25—Мультфильм. 15.35—«Парк мечты». 16.00—Шэнэ hонин. 16.20—«Деловой вестник». 16.40—Адам Смидэй мүнгэн зөөри. 17.10—Блокнот. 17.15—«Пчела Майя». 17.40—А. Шнитке. 17.55—Санаартан Василитай (Родзянкотой) хөөрэлдөөн. 18.10—Рок-хэшээл. 18.50—Технодром. 19.00—Шэнэ hонин. 19.25—«Останкино» канал танилсуулна. 19.55—«Просто Мария». 20.40—Москвагай кинофестивалиин дневник. 20.55—Темэ. 21.40—Амгалан нойрсогты, багашуул! 22.00—Шэнэ hонин. 22.25—«Азбука любви». 10-дахи сери. 22.55—Юуншье hайн. 23.10—Пресс-экспресс. 23.25—КВН. 01.00—Шэнэ hонин.

«Росси» канал.
9.00—Мэдээсэлнүүд. 9.25—Ажалай биржэ. 9.30—Шадамар бэрхэ хүнүүдэй саг. 10.00—Трансросэфир. 10.30—Мультипультн. 13.00—К-2 танилсуулна. 14.15—Тарялашадай асуудал. 14.35—«Депрессия». 1-дэхи. 2-дохи сери.

Буряадай ТВ.
17.20—Театр ба харагша. 18.00—Байгал. 18.20—Соносхолнууд. 18.30—Буряадаар хэлэебди.

«Росси» канал.
18.35—Парламентын саг.

Буряадай ТВ.
19.35—Хяагтын яармагай дүнгүүд. 20.45—Байгал (буряадаар).

«Росси» канал.
21.00—Мэдээсэлнүүд. 21.25—«Санта-Барбара», 188-дахи сери. 22.15—Ретушэгүйгөөр. 23.10—Нүхэд, господанар. 23.30—«Страна тишины». 00.05—«Уроки Армении»—видеофильм. 00.50—Спортивна дамжуулга. 01.00—Мэдээсэлнүүд.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Буряад Республикын хүтэлбэрилэгшэдэй нэрэ дээрэ ерэhэн Россин Федерацийн Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Р. Хасбулатовай, Россин Федерацийн Конституционно сүүдэй Түрүүлэгшэ В. Зорькиной амаршалганууд.

«Ойн баяр баярай оршондо болобо»—hонинной тусхайта корреспондентнүүд К. Харанутова, В. Гомбоева, Н. Матхонова, А. Намсараевагай репортаж.

«Буряад орон ерээдүйдөө батаар этигэнэ»—ойн баярай суглаан дээрэ республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Л. В. Потаповай хэhэн элидхэл.

«Эдын талада зэдэлhэн hайндэр»—В. Цыбиковэй тоосоон.

«Заводоймнай хуби заяан манайл гарта»—К. Харанутовагай тэмдэглэл.

«Торгон утаhа таhалха»—В. Бохиевай статья.

«Нютагаархидынь Манайгаа хэрэгые мартадаггүй»—К. Тулуевай мэдээсэл.

«Буряадай кубок-93». Хөрдохи шата»—А. Раднаевай тэмдэглэл.

Соносхолнууд.

Хайрата зээ хүбүүн
БАЛДОРЖИЕВ
Билигтын
гэнэ усалда орожо, наhа барагаhан ушараар «Буряад үнэн» газетын коллектив социально - экономическа таhагай тусхай корреспондент Д. Б. Дондоковто гүнзэгы шаналал гашуудалаа мэдүүлнэ.

Июлиин 7-до 11 сагhаа Улаан-Удэ хотын Барилгашадай гудамжын 36-дахи гэрэй 9-дэхи байрhаа хүдөөлүүлэгдэхэ.

Редакторай орлогшо
С. Д. РИНЧИНОВ.
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ЦЫРЕНДОРЖИЕВ Ц. Б. (редактор), ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет, Бүгэдэ буряадуудай үндэhэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес:
670000, Улан-Удэ, Калинин шэлийн үйлсэ, 23 «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемныи—2-54-54, редакторай орлогшоной — 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин—2-50-52, секретариадай—2-66-76, таhагууд: соведүүдэй хүдэлмэриин ба нинтын эмхинүүдэй—2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа—2-64-36, (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон hургуулиннуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; 2-67-81 олонинтын хүдэлмэриин ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй — —2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда — 3-42-19, Закаменскда —30-61, Хоринскдо —2-31-67.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери— —2-23-67 вахта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаhаа хэмжээтэй. Индекс 50901 Хэhэг 7500.
Стереотипта тушаагдаhан саг: 19.20.

Буряад Республикын Хэблэлэй ба олондо мэдээсэлгын министерствэдэ 69-дэхи номер тойгоор бүрдхэлдэ абтанхай.
Газетэ республиканска типографида хэблэгдээ. Директорэйнь телефон 2-40-45.